

HOTARUL

☆ ☆ *Revistă literară și culturală* ☆ ☆

SUMAR:

Hotarul	O vorbă spusă înainte
Dr. Gh. Ciuhandu	Legături românești cu Ierusalimul
Marcel Olinescu	Peisaj urban — Sălcâmul — (poezie)
Pempiliu Barbu	Plictiscale de beerie (poezie)
Matei Pădure	Ceasul
Ed. I. Giăvănescu	L. Trotski și Revoluția rusă
Isaia Telan	Regimuri minoritare
Octavian Lupas	Villa Săhlu (Vechi urme de vicață românească în jud. Arad)
Ed. I. Giăvănescu	Apostolii laici (actualități)
Al. Negură	Interior — Dumerire — (poesii)
Pan	Cronica rimată
I. Lascu	Problema școlară
P. Margineanu	Cronica economică-financiară
Marcel Olinescu	Cronica plastică

Recensii : Dr. Nicolae Drăganu : Români în sec. XI—XIV, după toponimie și onomastică. (i. t.)
N. D. Cocea : Fecior de slugă. (m. o) — Jean C. Atanasiu : Mișcarea socialistă. (Ion Pogara.)

Reviste : „Viata Românească” — „Adeverul Literar” — „România Literară” — „Vremea” — „Hyperion” (A. N.)

Actualitatea : 10 Mai — Cinematografele municipiului — Modernism bancar — „Omul”, „Capitalul” și precurerul. (Ioan Vernicu)

Note: Panait Istrati — Pictorii St. Dimitrescu (f. v.) — Distincție pentru V. Geldis. (e. g.) —
+ Dezideriu Csánky. (i. t.) — Încă unul: Jean Bart. (irac.)

Toate vignetele din cuprinsul revistei sunt lucrate în lemn de pictorul Marcel Olinescu.

HOTARUL apare sub îngrijirea unui comitet de redacție, format din următorii membri ai „Ateneului Popular Arădan”: Barbu Pompiliu, dr. Ciuhandu Ghi., Constantinescu Al., Ciävănescu Eduard, Lupăș Octavian, Olinescu Marcel, Negură Al., Păun Mihail, Isaia Tolari și Vuia Tiberiu.

HOTARUL, apare lunar, cu un singur număr dublu pentru lunile Iulie și August, abonamentul fiind:

Pentru autorități, instituții și întreprinderi comerciale, financiare și industriale:
pe an — — — — 200 lei
pentru particulari — — — — 100 lei

* * *

HOTARUL va apărea în 24, 28 și 32 de pagini, numărul dublu fiind de cel puțin 48 pagini.

Pentru domnii autori.

Manuscrisele nepublicabile nu se păstrează și nu se înapoiază. Cele admise de comitet vor fi publicate în ordinea primirii.

Domnii autori sunt rugați a trimite manuscrisele perfect citibile, de preferință scrise la mașină.

Pentru tot ceiace privește *redacția*: manuscrise, cărți, reviste, etc. a se adresa:
Al. Negură, publicist, Arad.

Abonamentele și tot ceiace privește *administrația*, se vor adresa:
Al. Constantinescu, profesor, Strada Românului, Arad.

O vorbă spusă înainte

Venim azi sub ochii cetitorilor, dându-ne seama de realitatea pe care o reprezentăm.

Programul nostru?

Il indică însăși titulatura! — Suntem o sămânță aruncată la cea mai depărtată graniță și nu putem rămâne bob nerodnic.

Dacă din truda noastră nu va ieși la lumină decât un simplu fir de iarbă, nu'l vom nega: atât am putut da!

Nu vom aduce în scrisul nostru fraza care 'neadrecează simple teorii; hotarul cunoscând numai starea faptică, din al cărei accent atât Capitala, cât și majoritatea centrelor populate din cuprinsul țării, cunoaște infinit de puțin.

Nu vom arunca din condeele noastre cuvânt de vrajbă, după cum nimic nu ne va împiedica să ne spunem credința, când vom fi convinși că noi suntem aceia cari se găsesc mai aproape de adevăr.

Nu suntem nici cenacul literar și nici bisericuța de permanentă bârfeală. Ne este drag scrisul, din trăsătura cărăia totul țâșnește natural, ca izvorul răcoritor.

Cine suntem?

Ecoul depărtărilor dinspre soare-apune, nizuind să facem din el cântec plin de lumină.

Am rostit această vorbă înainte, pentru a fi înțeleși dela 'nceput, că nu derim să fim luați drept reprezentanții unui spirit de castă, ci aceia cari caută cumințenia scrisului și mai ales adevărul lui.

Dacă totuși cineva ar da naștere unui contradictoriu, îi vom răspunde în măsura interesului, pe care suntem chemați să'l servim, aci în marginea „Hotarului“.

Legături românești cu Ierusalimul

Vechi și nouă

Ziarele românești au înregistrat, acum decurând, un apel al Patriarhiei române pentru adunare de mijloace în folosul ridicării unei biserici ortodoxe române în Ierusalim, loc de propovăduire suferință, moarte și de înviere a Domnului

Imprejurarea aceasta mi-a dat un îndemn, de-a ne reaminti de unele legături cu Patriarhia Ierusalimiteană și cu Mănăstirea Sfântului Mormânt, — legături cari s-au întins, încă în veacul XVIII, până în valea Tisei dinspre Crișuri și au fost reluate, în veacul al XIX-lea, acum o sută de ani, cu prilejul unor strămtorări materiale ale acelei patriarhii

Pentru a menționa mai întâi legăturile mai vechi, atrag atenția bunului cititor asupra acelor frumoase și durabile antimise grecești, tipărite în Viena, la 1733 și 1751, pe cari le găsim și azi, slujindu-se pe ele sf. liturghie, pela multe din bisericile noastre din Bihor și ținutul Aradului (poate și în alte părți). Ele veniau, în vremuri de aspre prigoniri religioase din veacul XVIII, ca tot atâtea îmbărbătări în răbdarea pentru credința ortodoxă. În inscripția tipărită pe ele se amintește de arhimandritul Simeon dela „Sfântul Mormânt“, care le dădea în dar. Aceste antimise trebuie să fi fost dăruite în mare număr, în veacul XVIII, deoarece am văzut exemplar, înzestrat cu semnătura episcopului dela Arad, Gherasim Raț (1835—1850), cece înseamnă, că dânsul a mai avut în depositul episcopiei exemplare de pus în aplicare liturgică, prin binecuvântarea, sfințirea și semnarea — ca orice document — antimiselor.

Așa ajunge tradiția aceasta, a antimiselor dela Ierusalim din veacul XVIII, să fie legată și de zilele noastre, slugindu-se încă și astăzi pe ele sfintele liturghii românești.

* *

Mănăstirea Sfântului Mormânt era și este locul de reședință a patriarhului dela Ierusalim și de întrunirea sinodului său patriarhal. Mănăstirea, mai înainte vreme, avea foarte mari venituri, din cari întreținea mari cete de pelerini și mulți săraci¹⁾ Dominațiunea turcească însă a sdruncinat starea materială și aceste rosturi ale patriarhiei! Acum o sută de ani, patriarhia a fost nevoită să apeleze la coreligionarii săi din Europa²⁾ Cererea de a i-se încuviința în imperiul habsburg culegerea de ofrande, ajunse la 27 Sept. 1832 în stadiul de a i-se face împăratului Francisc I un referat de către Cancelaria ungară de curte de acolo. Din referat vedem următoarele:

Arhiducele — palatin al Ungariei se alătură la opinia cancelarului de stat F. v. Metternich,

după care în cazul cererii patriarhului e vorba de un scop pios, pentru a cărui realizare contribuise și însuși Sultanul cu jumătate de milion (1000 pungi) de piastri Pentru a-l convinge pe împăratul, principele Metternich mai adaugă și aceea, că refuzarea acestei cereri ar face o impresie foarte defavorabilă în rândurile mulțimei de „neuniți“, atât în țară cât și în străinătate. De aceea Maiestatea Sa să milostivească a încuviința contribuțiile de milă ce se cer dela suptușii împăratului, de aceeași credință cu patriarhul. În afară de aceasta și din punct de vedere politic ar fi foarte potrivit, ca acest prilej să fie utilizat pentru a câștiga spiritele ortodocșilor, spunea Metternich.

Cancelaria de Curte, ardeleană, care încă fusese ascultată, s'a pronunțat și ea, dar aceasta socotea ca strângerea de prisoase sau daruri să nu se facă de către trimișii patriarhului, ci aceasta să se lase în grija guvernului, pentruca nu cumva sălbatecul vulg valah (der gemeine rohe valachische Pöbel), care se ține de biserica neunită și trăește deapururi în vrajbă și în ceartă pentru religie cu unieții, să poată explica în sens sinistru apariția comisarului (incasatorului) neunit, din care tâlcuire ușor s'ar putea naște tulburări.

Cancelaria ungară de Curte se alătură la părerea Cancelariei ardelenice de Curte.

Pe urma acestor chibzuiri, prin acărora s'ita trecuse cererea patriarhului, Cancelarul de Stat adaugă a se provoca la vechiul titlu, ce-l poartă regii unguri din epoca cruciaților începând ca regi ai Ierusalimului, prin care împrejurare împăratul s'ar putea milostivi să dăruiască și el însuși, patriarhului, vreo 200 ducăți în aur.

La 31 Octomvrie 1832, împăratul punând rezoluția pe referatul din chestiune, uita (?) să facă patriarhului ortodox darul ce i propunea sfetnicul său. De aceea împăratul dă numai încuviințarea pantahuzei (colectei), în așa fel însă ca, în cuprinsul statului ungar, episcopii să ordoneze adunarea de milostenii prin preoți, cari le vor trimite la episcopie, pentruca de acolo sumele să treacă, prin mijlocirea mitropolitului dela Carloveș, la Consiliul locotenențial ungar, de unde să se expedieze la locul de destinație.

Chiar și numai atâta încă era prea deajuns din partea împăratului Francisc I, fervent catolic care dorea unirea Românilor din episcopia Ara-

¹⁾ A. D. Kyriakos — G. Ervin: Gesch der orientalischen Kirchen, p. 8 - 2.

²⁾ Documentele, de cari mă servesc, mi le-a comunicat P. C. Sa pâr. Dr. St. Lupșa, profesor la Academia Teologică din Oradea, care a făcut cercetări în arhivele din Viena.

³⁾ Staats-Rath No. 5901—1832.

dului, în care privință ni sunt mărturie multiplele evenimente și siluiri din anul 1834 și cel următor, până la moartea împăratului, în primăvara anului 1835.

Urmarea încuviințării împărătești fu aceea că — destul de târziu deal fel — d'abia la 12 Martie 1833 ajunge administratorul eparhial de atunci, Maxim Manulovici episcopul dela Timișoara, să deie circulara convenită c-ătră Preoții din eparhia Aradului.

În circulara sa, scrisă românește, deși i-se atribuia a fi sârb, — circulara ce a ajuns la cunoștința întregii obști creștinești din eparhia Aradului, care atunci se întindea și peste Bihor — ni-se dă motivul, ce-l determină pe patriarhul să ceară milostenii. Era că Mănăstirea Sfântului Mormânt trebuise să facă „multe datorii“, pentru susținerea patriarhiei. „Drept aceea împărtășindu-se Bineîncuviințeniei Tale — scrie episcopul, popoșilor săi — se poruncește, că îndată... pe la toți preoții... cu aceia adaugere să curentezi că, făcând dânsii aceasta poporului în biserică cunoscut, cu cuviincioasă slăuire să-l îndemne, ca să se îndure fieștecare după a sa putere a jertfi ceva, ca semn de adevărată iubire, râvnă și bunacinstire creștinească c-ătre Mântuitorul nostru Isus Hristos, spre ajutorul zisei M. năstiri, ca în cât e cu puțință, să se ușureze de așa greale datorii.“

În toamna aceluiaș an, însă, dăm de un alt referat, dela 25 Oct 1833, al principelui de Metternich, c-ătră împărat. În acest referat se arăta, că contribuțiile de milostenie, adunate dela „grecii neuniți“ din Viena din Rusia și din granița militară, dădeau suma de 3248 fl. 36³/₄ cr. și un ducat în aur. Principele Metternich mai aștepta sosirea darurilor din Ungaria și din Dalmația, precum și din Bucovina. Tot odată cerea dispoziția împăratului, ca darurile adunate deja să poată fi trimise Mănăstirei, care era în foarte mare strămătorare (dem sehr bedürftigen Kloster). Dar împăratul nu se simte îndemnat să grăbească cu acordarea rezoluției imperiale¹⁾.

De aceea principele Metternich, la 20 Mai 1834, face un nou referat împăratului²⁾. De astă dată adaogă, că mai intrase o sumă de 30 fl. 47³/₄ cr. cruceri în valută convențională și 11. 518 fl. 10 cr. în valută vieneză (hârtie) și propuse împăratului, să încuviințeze, ca întreaga sumă să fie trimisă la destinație. Împăratul mai întârzie

de a se „milostivi“ să și deie aprobarea, până d'abia la 5 Iunie 1834, când războiul pentru catolicizarea Românilor din județul Aradului ajunge la apogeul sforțărilor administrației politice.

* *

Desigur, pelângă toată sărăcia și vieța plină de mizerii a poporului de iobag, cari toc mai erau în așteptarea ușurării sorții sale materiale și sociale, va fi contribuit și el, după sărăcia lui, la ușurarea necazurilor patriarhiei dela Ierusalim. Nu putem însă să știm nimic concret despre contribuțiile din eparhia Aradului. Nouă, din latură morală, a legăturilor duhovnicești, ni poate fi de ajuns, că, pe urma ordinului dela episcopie, de a se vesti creștinilor prin toate bisericile strămtorările patriarhului ortodox, sărac și el ca oropsita Biserică românească de atunci, își va fi avut, de sigur cel puțin efectul moral, în anul de grea restriște, 1834, în primăvara căruia administratorul eparhial, episcop al Timișorii trimitea în eparhie o frumoasă păstorală de îmbrăbătare, pentru răbdare și rămânere în credința ortodoxă, pe care o întâjișa ca tulpina creștinismului...

* *

Și așa, scriind aceste lucruri din trecut, cu gândul la apelul Patriarhului României mă întreb:

Dacă n'a sosit oare vremea, ca chiar oficialitatea Statului Român să lucre și să-și deie obolul pentru realizarea Bisericii Românești la Ierusalim, menită a încununa, așa de expresiv, legături duhovnicești, pe cari patriarhia Ierusalimului le a avut, până în cele mai îndepărtate regiuni, cu poporul și sufletul românesc?!

La Roma se subvenționează deja o biserică, o „ramură“ tinăra a Creștinismului românesc. Dece nu i-s'ar da și „tulpinei“ ortodoxe române partea ce i-se cuvine la Ierusalim, mama tuturor Bisericilor?

Guvernul României ortodoxe, se cuvine să nu rămână mai pe jos de stăpânirea catolică austro-ungară, de acum o sută de ani, care — pe lângă tot fanatismul său — a ajutat, totuși, cel puțin din punga altuia, pe un patriarh de altă credință, din Cetatea Mântuirii!

Arad, Mai 1933

Prot. Dr. Gh. Ciuhandu.

¹⁾ Kab.-Akten: No. 153—1833.

²⁾ K.- Akten: 742—1834.

Peisaj Urban

Salcâmul

Sunt singur și stingher:
 Un biet salcâm pe-o margine de stradă,
 Sortit să vadă
 Același colț infim de cer.
 Aceleași case îmi alcătuiesc decorul
 Și-aceiași lume indolentă
 Așa precum o poartă Zădărnicia –
 (Regisorul –
 Mi-aruncă aceeași privire indiferentă.
 Redus la dimensiuni de bibelou,
 Sunt „tuns” ca un recrutar, de-un gră-
 (dinar oficial,
 Și-uniformizat în serii, ca o mașină de
 (tip nou,
 Eu nu-s decât un număr într'un dosar
 (municipal.
 Trăind o viață monotonă și sterilă
 Același azi și aceeași mâine
 Mă întristează frumusețea-mi inutilă,
 Chiar umbră dau doar pentr'un câine.
 — — — — —
 Și însăși strada, ce-o străjuesc ca un
 (vâtaf,
 Imi mulțumește-acoperindu-mă de praf.
 — — — — —
 Desmoștenit de frații din livadă
 Sortit sunt inutil să pier
 Tot singur și stingher...
 Ur. biet salcâm, ce decorează-o stradă.

Marcel Olinescu

Plîctiseală de boerie

De când mă dau în coate cu boierii
Și mă trudesc să ngrop reminiscențe,
- Statii miciute, ce m'arată'n zdrențe -
Mă văd privit cîiorăș, de toți boierii!

La urma urmei, mi-e și strîmt caftanul,
Iar gîndu mi saltă tot spre alte creste...
Eram de prins cu plete mai modeste
Și'n aer larg, nu măsurat cu banul!...

Adeseori mă cert cu parvenitul,
Ce s-a'n cuibă în mine - nepoștitul, -
Reagînd procleru-i vis tomnatic.

In toată seara fac pe cronicarul,
Și ticluesc, din cât m'ajută darul,
Cîntări mărunte, de copil sălbatic...

Pompilu Barbu

Ceasul

Preda Ambrozie stă la răspîntia drumurilor, din mahalaua Cucușilor. Ochiul lui caută, fără să știe de ce, peste coșul fabricii de peste drumul care nu vede. — E un ger uscat, înăspriț și mai al dracului de vîntul care bate de azi noapte. Și a lăsat basmaua de gât acasă și și înțeștează în jurul gâtului mîna lui de uriaș. — A rămas la răs-pîntie și și rumegă un gînd, pe care nu-l poate încă înșuruba: a ieșit să întâlnească pe Margareta, o fată venită nu prea de mult în mahala. Mai sunt douăzeci de minute pînă să iasă fetele din fabrică. I-o spune ceasul, rămas în buzunarul lui, în urma unui furt în plină stradă. Mai astă vară, ziua namieaza mare. — Scui-pă fără grije în lături și din tele mare, crescut îndrăneț peste buza de sus, a oprit o parte din scui-pat. Și l'șterge cu podul palmei și iar se uită la coșul fabricii. „Cine-i fata asta care nu'mi răspunde niciodată la bună ziua!” — „Nu-i de a noastră, Ambrozie” i se pare că i-a răspuns cineva. — „Va să fie frate. „ii răspunse Ambrozie, și și mai aruncă odată ochii la ceas. „Cum

l o fi chemat p'ala, care... mi-a dat ceasul?” — Du te și tu la poliție.. e reclamația lui acolo!” O curiozitate de copil îl îndeamnă să știe cine-i stăpînul ceasului și face câțiva pași, în lungul drumului. „Oare în ce zi eral?” Stă pe loc, nu și aduce aminte ziua și uită încotro plecase. așa că...

— „Strașnic frig, Ambroziel... Ce zici?”

— „Ti-o fi ție.. mie de loc!”

— „Ti-e sîngele încă tînăr, băetel! ...Săracele oasele mele, abia de le mai simt când și când!”

— „Ti ai trăit traiul.. Moare el Vodă... d'apoi tu!”

— „Tot rau, flăcăule cu alde noi!”

— „Ce țî pasă!.. Te-am întrebat eu ceva?”... C ră-te!”

„Hoț de drumul mare!” rostește printre dinți bietul Drago-mir, tăetor de lemne și vecin cu Preda. — „Bătrîn prost!”, fu răspunsul hoșului de drumul mare.

„Cine o fi fata asta, care nu'mi răspunde niciodată la bună ziua?” și și aude tictacurile ceasului din buzunar. Se miră și el, cum de poate să audă așa ceva, când

aci, la răspîntia drumurilor, vînturile de ndată ce se'ntălnesc se iau la palme și se'ncaeră la trîntă cu atîta zgomot!

Maria, fata Lupulesii dintr'un sat depe Tîrnave, cu mîntea a prinsă de dragoste după flăcăul lui Oprea Potcoavă, a plecat în lume, luînd calea Bucureștilor. Flăcăul lui Potcoavă, încorporat într'un regiment din Capitală, s'a liberat de mult și a uitat să mai vie acasă. Tată-su știa de el cît știa și fata Lupulesii: „și-a luat o țuitoare și linge blidele boerilor undeii haita slujnică!” — Maria cu mîntea aprinsă de așteptări s'a pornit să și caute dorul în vîlmășeala Capitalei. A ajuns pela începutul toamnei Oraș mare și veșnic neadormit, l'a răscolit zile întregi, întrebînd soldați și civili, dacă nu cunosc „pă Mitru Potcoavă, un flăcău cu musteți galbene, iac-așa retezate ici supt un nas p' de ntregul vulturesc!” Toți au rîs, spunîndu i că-așa ceva nu trăește la București, ba alții i au aruncat cîte vorbe de toate și fata a ascultat batjocura, nedumerită de multe ori de ea. Ultima strînsoare bî-

nească era pe terminate când cineva i-a făcut loc de munci toare în fabrica din mahalaua Cucueșilor. Fetele i au schimbat revede numele în Margareta: avea o față smeadă și dinți ca laptele. După câteva săptămâni de lucru s'a aciuat într'o odăiță nu departe de casa lui Preda Ambrozie. S'au văzut mai întâi într'o sămbătă seara: el bea în cârciuma din marginea mahalalei, ea venise săși cumpere lumânări. A privit-o în ochi și ea nu i-a dat în lături; aduceau, gândi ea cu ai lui Mitru. Când s'a demeticit și-a îngropat pornirea gândului și ieșind grăbită, în poarta casei o aștepta flăcăul. „Bună seara domnișoară Margareta!“ Nu i-a răspuns și îngrozită parcă și a zăvorât zdravăn ușa. Lumina a aprins-o târziu, când a fost incredințată că la porți nu mai era nimeni. Sub fâlăirea palidă a luminii fundul odăii ieși din întunerec. Acolo era icoana: S. Gheorghe, omorînd balaurul. Iși opri privirea pe figura sfântului, chipul zugrăvit de o mână stângăce semăna cu Mitru! — O cobori cu teamă din perete și o privi lung. Cu cât o privea, cu atât asemăna rea fugea acoperită de o ceață tot mai deasă. „Mitrule, Mitrule!... unde-ai fi? Cândul i se răsuci frânt parcă și-i veni în minte chipul flăcăului din cârciumă și mai apoi din curte. „Bună seara domnișoară Margareta! Am văzut, că pe-a te închini mult la icoane!... D-le pustiei, că nici ele nu știu mai mult ca noi!“ Tresări, ca și cum vorbele astea i le spusese chiar el!... Nu era nimeni — Stinse lumina și se strecură pe prispa casei. Stelele s'getau lumini fără lumină și noaptea curgea pe uliți, nestăvilită de nimeni. „Nu mai puterea sfântului Gheorghe ar putea alunga întunericul!“, gândi fata și rămase fără nici un gând. O armonică gângăvea un cântec cu refren fals, iar nu departe un câine, înpotmolit parcă de păcla nopții, rătăcea dintr'un șanț în altul: mahalaua Cucueșilor își așternea de culcare.

* *

Sirena fabricii șuieră. Fetele dau bazna prin porțile larg des-

chise. Ambrozie abia acum vede în dreptul porții, un tânăr cu trup legat ca și al lui. Nu-i cunoaște fața dar îl simte tânăr: stă drept ca lumânarea șiși ține mâinele la spate. „Hei, de când te pripășiși pe aci, mocane!“, gândi Ambrozie, pornind-o spre fabrică. Valul fetele se desprind și se'nvolbură spre toate drumurile. Răsete scurte, tuse prelungă, chemări fără înțeles, plutesc o clipă de-asupra mahalalei. Margareta întârzie și Ambrozie simte și mai mult gerul, cum îi intră prin nările larg deschise. E-acum numai la câțiva pași de celălalt și-ar vrea să i vadă fața. Face și cei câțiva pași, și'n trecere își șterge șoldul de mâinele cari stau incremenite la spate. Il privesc doi ochi de bou cuminte. Acum îi trece prin față și i s'a oprit în piept.

— „Ce aștepti aici mă!“
 — „Stau așa!“
 — „Dece stai?“
 — „Iaca așa, de!“
 — „Cară-te de unde ai venit!“
 — „Mai hă!“
 — „H'x'na tu!“... și Ambrozie simți cum i se închește ză pumnii.
 — „Ce-ai cu mine, mă vere!“
 — „Am eu ce am... pă cine moașta aștepti!“
 — „De, că n-o cunoști!“
 — „De unde știi!“
 — „Că știu eu bine!“
 — „Poate pă Margareta aia care vorbește seara cu icoanele și se culcă noaptea pân toate șanțurile!“
 — „Nu p aia... c-a mea e de la noi din sat... și nu face ca ale voastre!“ și flăcăul văzând cum se'nchid porțile fabricii, se mișcă din loc.

— „Să nu te mai prind pe aici căți cotonegesc picioarele!“
 — „Mai hă viteazule!“ și omul coti colțul drumului.

Margareta a rămas în fabrică, la infirmerie. Are călduri și cere mereu apă. Preda a rămas și el în fața porților închise și mirându-se că n-a văzut-o ieșind îi veni în minte flăcăul. Se uită cum în etajele fabricii luminele se sting una câte una și înțelegând că nici ea nu mai este acolo, o pornește spre casă, spre casa ei. Nici aci nu arde nici o lumină. Vrea să intre în curte și

se răs-gândește. S'a hotărît să aștepte și nu știe dece și pe cine!... De i ar auzi glasul nu i l-ar recunoaște, nici n-a aăzit-o vorbind. Din fabrică iese tot singură și nu vine nici odată pe acelaș drum: sau trece pe lângă drumul de fier, sau cotește de după grădina Buzatului, sau încalică voinicește pârleazul locului bisericii, sau... dinspre linia ferată vine o albeață. Se face tot una cu stălpul porții.

„Necăjit ca mine nu-i, decât puil cucului!“ Cântecul se apropie și pe-aprope îi trece tot flăcăul din poarta fabricii

— „Ce cauți p aici, mă!“
 — „Iaca așa umblu... să văd când trece trinu!“
 — „Zău!“
 — „Zău!“
 — „Si ce ai tu cu trenu!“
 — „N-am nica!“
 — „Dece l aștepti atunci?“
 — „Numa să-l văz!“
 — „Ia dă-te mai încoa, mă, să te văd mai bine la ochi!“ dar celălalt o rupse la fugă. Ambrozie se luă după el. Fuga curgea de-a lungul linei ferate. Un tren venea găfâind. Doar câțiva pași și sunt în dreptu-i. O smucire scurtă spre stânga, un flueraț, ca un țipăt și între ei pavăza grea și neagră a unui tren, cu răsufări adânci și obosite.

Preda Ambrozie își simte oasele trudite și o lenă bolnavicioasă il ține în așternut. „Trebuie să fie târziu!“ și și scoase ceasul de sub căpătăiu. Tictacurile erau amuțite și limbele arătau două și opt minute! — Gându-i se legă de-un trecut nu prea îndepărtat. Aceias oră arăta ceasornicul și în clipa în care scăpat de teama de a nu fi prins, se uitase la el. Il răsuci, dar surubul aluneca în gol. „S-o fi rupt arcu!“ și undeva în creier simți o ruptură, făcută parcă de-un tren, cu goană neagră în noapte și mai neagră. „Mocanu!... De unde dracu-l cunosc eu!... Ei și, dacă-or fi din acelaș sat, ce-mi pasă!“ „Nuți clătina gândurile, Ambrozie!... nu fi moale ca o baligă, băiatule!... Stai dărz și nfruntă'l așa ca eri seară, când o așteapta!... Vorba arun cată de tine că să culcă noaptea

pân sanțuri l-a atins la mir, c-a plecat amețit! N-ai văzut cum băiguia și nu știa ce să ți răs punda!... Infruntă l și pă mai de parte și dacă... ei mare lucru, ce ai tu de pierdut!?" „Moarte de om pentru o muiere!... Ei asta ar fi tare șucar!... Ambrozie să omoare din dragoste... nu zău n-ar crede nici popa Ilef terie!"

Ceasul i se uita în ochi cu limbele apropiat una de alta, ca două cuțite întâlnite pe o frunte aibă, din care s-a scurs tot sângele.

„Asta!... furi un ceas din buzunarul unuia pă care nu l cu noști, atunci când nici pân minte nu ți trecea așa ceva... și nu ți vine să omozi pă unul care l cu noști, și care, i și al dracului și dat în mîsa!?" — „Vezi, Ambrozie ce ți e omul!... fiară când nu trebuie și găinaț când... și aruncă ceasul de podele! Pumnul de metal alunecând pe scândura s'a oprit la picioarele peretelui din față, ca pus de o mână de om. „Na, mă, că nici un ceas nu mai ești vrednic să spargi!" Se uita la el cum limbele aproape suprapuse, ieșeau din cadran, prelungindu se spre tavan, unde s-au înfipt strălucind!... Ambrozie își frecă fruntea, pe care o simțea caldă, ca o pâine scoasă din cuptor... se uită atent la sulțurile strălucitoare; erau două raze de soare iernatic, două imagini de lumină rece.

A bătut ceasul două. Soarele răsărit de dimineață, stă îngropat în nori cenușii și fulguște din plin. Preda a pornit-o spre fabrică, ca sub porunca unei chemări. Dela colț vede ceva și nu crede ochilor. Mocanul ține peste solduri pe Margareta chiar în dreptul porții fabricii. Indrăgostii nu mai aud și nu mai văd nimic de dincolo de ei. Ambrozie s'a aprit chiar în spatele lor și vorbele-i cad grele în urechile întinse, ca pe o coardă gata să pleznească.

— „Nu-i adevărat! Mitrule, nu-i devrat!"

— „Și ce noa te prin sanțuri cu toți via..."

— „Nu-i adevărat! A mințit nu l-ar mai răbda maica domnului!"

— „Dece te'nchini atunci prea mult la icoane! Omul care nu i vinovat uita de icoană... și numai când a p-c tuit își mai aduce aminte ce-o are-n casă!"

— „M-am închinat, să nu te mai duci la ea și să te'nțorci la mine!"

Mitru simte cum pe umerii lui s-a așezat o mână grea, și fata a scos un țipăt.

„Bună ziua domnișoară: Margaretă! Noroc s dea Dumnezeu, mă Mitrule!"

Mocanul clipește des din ochi... prea fulguia des peste genele lui mari, și prinde mâna întinsă.

— „Să dea Dumnezeu frate!"

— „Nu mai tremura așa domnișoară Margaretă! Să cunoaște ce nu ești de ale noastre, fată! Știa hoțul asta ce zice. Mă Mitrule, eu nu te văzui decât aseară și dac -am fugit după tine nu știu de ce am făcut o!... Da, bine-ai făcut că te ai scăpat de mine... nu eram pregătit de ispravă mari. Mă, te-am mințit eriseară că ea face câte de toate, crezând că n-a să mai vi. Da ești câine credincios, mă flăcăule, nu te desparți de stăpân, decât după ce l-ai dus la groapă și cum s-ți sparg eu tie jeasta asta de voinic când nu mai avui putere să sparg nici rabla asta" și Ambrozie scoase ceasul din buzunar.

— „Cea u meu!" zise Mitru și prinse mâna în care obiectul rămăsese fără suflare!

„Ce ai zis mă!" și Ambrozid își smuci mâna prinsă voinicește.

— „E ceasu meu... mi l-ai furat astă vară de ici din buzunar! Mă tot gândeam eu de unde te cunosc!... Dă-mi!"

— „Ce mă!?... să ți d u ceasu meu!?... ce's nebun!"

— „De nu mi-l dai te..."

— „Na-ți l mă dac zici că e al tău!" și ceasul căzu greu în fruntea largă a flăcăului. Mitru, dărâmat o clipă de durere se rezemă de gardul fabricii și vrând să și înlezeze de pumnii, căzu slăbit în zăpadă.

— „Na și ție, să nu mai țipi așa!" și cu un pumn zdravăn răsturnă fata peste trupul căzut! Fulgii c-deau astupând vederea la câțiva pași. Ambrozie, căută

ceasul și când îl găsi, o porni pe unde venise. „Auzi rumănu dracului... s' mi spună el mie ce ceasu meu, e ceasu lui!... Auzi, ceasu meu!" și l vâri și mai adânc în buzunarul hainei.

Matei Pădure

Încă unul

Încă unul care trece prin flacăra mistuitoare a morții. Încă unul care se postează în anticamera trecutului: ultimul popas care nu creșta pe nimeni. Pleacă tocmai când teascurile aduseseră în viață ultima sa frântură de suflet și de energie, pe care niciodată n'a precupețit-o.

Arcurile triumfului primului și ultimului său roman „Europolis", el le schimbă cu un caz mortuar, iar în locul laurilor biruinței, sub forța unui magic destin la capul căruia el poartă o modestă și comună cruce, i se pregătea cununa.

Să se edihnească în pace!

Jean Bati, pseudonimul literar al lui Eugeniu P. Botez, fecund și mare scriitor al apelor dulci și sărate, s'a născut la 874 în Bărdăjenii. Pentru a continua tradiția familiei, tatăl său, generalul Panait Botez l-a dat la liceul militar din Iași, unde el și-a trăit mare parte din copilărie.

În 1894 începe să colaboreze la „Nunca literară", iar de aci încolo desfășură o activitate febrilă pe tărâm literar. În 1901 apare primul său volum intitulat *Jurnal de bord*, apoi: *Datații uitate*, *După 20 de ani*, *Cu rușii în Delia*, iar după război: *Prințesa Bibița*, *Însemnări și amintiri*, *Peste ocean* și în fine romanul *Europolis*.

În 1902 a fost laureat al Academiei Române, care în 1923 l-a numit membru corespondent.

A mai scris: „*Cam se deslegă chestiunea Dunării*" în 1919, iar în 1920: „*La question du Danube et sa solution*", iar la moartea sa a rămas în manuscris „*Cartea Dunării*".

A murit la 12 Maiu 1933.

irac.

Cititi și

răspândiți

HOTARUL

L. TROSKI ȘI REVOLUȚIA RUSĂ

Retras în mica insulă Prinkipo, L. Troski, după ce a fost urgisit și reneșat de către tovarășii lui de luptă, s'a decis să scrie istorie. Este fără îndoială o nuanță de adâncă tristețe în soarta acestui om politic reșemat să facă literatură și nevoit azi să se refugieze într'un colț de pământ esit din mare, izolat și evitat, ca și un periculos microb de însăși societatea burgheză a cărei moarte o jurase.

De un șir de ani L. Troski își scrie memoriile și se consacră istoriei revoluționare. După eseul autobiografic și alte volume de doctrină și polemică, a început acum publicarea Istoriei Revoluției rusești, din care primul volum cuprinde Revoluția din Februarie.

Teoria cardinală a lui Troski este aceea că orișice trecere dela un regim feudal la altul burghez se face numai printr'o revoluție. El aduce ca exemplu revoluția engleză din veac XVII, care a stabilit monarhia constituțională în Anglia, cea dintâi în Europa. Același lucru cu Franța, în 1789.

În ce privește revoluția rusească din 1917, Troski consideră și susține că Rusia a fost singura țară din lume care a făcut miraculosul salt social, trecând dela absolutismul țarist, de esență feudală la societatea proletară, comunistă. Prin urmare din evoluția acestui stat a fost sărită forma burgheză și democratică.

Ni se pare nouă că, fără să și dea seama, istoricul L. Troski părăsește obiectivitatea necesară unei expuneri istorice, furat de o considerație de ordin politic și poate și de un orgoliu național. Să nu se uite că el a fost, alături de Lenin, unul dintre creatorii și dictatorii acestei societăți comuniste rusești.

Cât este de caducă această teorie pretențioasă a lui Troski, se poate dovedi și cu cea laltă lucrare a sa *La Révolution défigurée*, plin de reproșuri și de incriminări la adresa altor conducători comuniști care au urmat după el în Rusia sovietelor.

Să analizăm dar care a fost evoluția societății rusești după revoluție, direcția către care s'a orientat.

În revoluția din 1917, masele și au îndeplinit opera loc de distrugere a regimului țarist. Urma apoi rolul conducătorilor politici, în speță. Lenin și Troski, de a el di pe ruinele trecutului. Dar ei au căutat, prin cea mai complectă demagogie să instaureze un regim conform utopiei lor marxiste și care a doua zi s'a dovedit neviabil.

Divorțul dintre realitatea socială pe care voiau să o comprime într'un tipar social ideologic și această ideologie comunistă, s'a evidențiat tot mai mult în cei dintâi ani care au urmat după revoluție. Lenin s'a văzut atunci nevoit să lanseze formula noui politici economice - *nepul* - formulă de compromis, aruncată ca o punte de salvare spre societatea burgheză europeană. Era, deci cea dintâi abdicare dela programul inițial

marxist, în numele căruia se preînșese creierea societății proletare. Lenin, ideologul acestei revoluții, se vedea el însuși nevoit să și acomodeze principiile după imperioasele necesități ale unui corp social ce nu se lăsa modelat după abstracte formule ideologice.

După moartea lui Lenin au rămas Troski și Stalin, reprezentând fiecare două atitudini politice diametral opuse. Pentru Troski eșirea din greaua situație internă a Sovietelor și menținerea regimului marxist nu se putea decât prin declanșarea revoluției comuniste în Europa și acesta trebuia să se realizeze cât mai repede, pentruca Statele capitaliste să nu și repare rănilor după marele război. Altfel, orice întârziere înșemna moartea regimului roșu. Stalin reprezenta cel lalt curent, să l numim al comunismului național ruseșc. Credința lui era că numai prin consolidarea Sovietelor, — de aici și planul cincinal, se va putea lua ofensivă împotriva Europei. Realizarea acestui program cere însă o nouă capitulare în afară, și noui concenșii burgheze în interior, pentru menținerea la putere a partidului comunist.

Ideologul Troski a fost înfrânt în această luptă, nu de Stalin ci de însuși curentul spre dreapta, tot mai accentuat în Rusia. În *La Révolution défigurée*, Troski plânge pe ruinele unei doctrine, acuză pe Stalin de compromisuri burgheze și afirmă imposibilitatea menșinerii regimului comunist.

Poporul ruseșc însă, neadaptându-se tiparelor convenționale sociale, își caută astăzi o formă viabilă și deci, stabilă. După marea flux al revoluției, el se retrage astfel spre zone mai liniștite. Această evoluție a societății rusești merge spre creiarea unei forme burgheze și democratice.

Curentul spre dreapta este atât de puternic și de neînșins, încât Stalin însuși a rămas astăzi un om de stânga, pășit de agenșii, el pe care Troski îl considera și îl acuza acum câțiva ani în urmă ca pe un om de dreapta. Teoria lui Troski care afirmă că poporul ruseșc a trecut peste societatea burgheză se dovedește dar labilă.

În cei 15 ani dela revoluție, toate evenimintele ce s'au petrecut în Rusia poartă această tendință spre dreapta, spre crearea societății burgheze rusești. Conducătorii politici sunt nevoiți să arunce peste bord balastul ideologiei lor inoperante și să se acomodeze inevitabil cu necesitățile unei societăți ce și are adâncile ei legi organice. Mai mult ca oriunde, în viața popoarelor nu se pot face sakuri și experiențe fără pandantul unor inutile și singeroase jertfe.

Ar fi poate cazul de formulat o întrebare: Intrucât situația socială din Rusia mai acopere astăzi noțiunea comunismului lansat în 1917? Desigur că însuși Troski e muncit de acest gând, adică prăbușirea unei utopii de care era legată o întreagă carieră politică.

Ed I Găvănescu.

Regimuri minoritare

... Dar cum cu toată circumspecia mișcarea hitleristă, dar să vom țaga din ea o stăpânire din viernă... nu este și spre unele vădit rele. Fără această mișcare n'am asista oare asupra la cea mai periculoasă campanie revizionistă după revizionismul o'rosi pus de unele țări invingătoare în discipula mondială? Și s'or în doi Ungaria în așa urit spectacol pe chestia minoritară, cum se da în zilele acestea, dacă hitlerismul nu redestepta la conștiința națională pe unii exponenți ai minorității nemieși de 470 de mii de suflete, după ultima statistică, de 550 de mii, după statistica dela 1920, d-l. para d-lor Herthy și Csömbös?

Cazul acestei atât de unguerești dări în spectacol se cunoaște din știrile destul de sumare ale gazetelor (sumare și pe de-asupra particulare, fiindcă cinstita noastră agenție telegrafică Rador n'a transmis nici deastădată nimic, după cum nu transmite niciodată nimic dela Budapesta ce e defavorabil domnilor revizionisti)

Un profesor universitar, fost ministru al minorităților după 1918, actualmente deputat guvernamental, d. Bleyer, s'a apucat deunăzi să dea în vileag ocazional parlamentului maghiar tratamentul sălbatic ce l'au Germanii în Ungaria; arătând că n'au nicio școală primară cu limba germană, că dintre absolvenții Germani de școli primare nici 20 la sută nu-și cunosc limba maternă, că dintre absolvenții de școli superioare nici zece la sută nu știu seric o frază nemțească, că instrucția leventisă (sportul militar obligatoriu) se face exclusiv în limba maghiară, că ultimul recensământ a înghițit 80 de mii de Germani, etc. A fost o supetație cumplită în parlamentul maghiar, când s'au roșit aceste infierări, mai cu seamă, că d. Bleyer a spus și ceea ce zărele nu amintesc: că atâtă vreme cât Ungaria se poartă astfel cu minoritățile sale, poate să tot viseze până la Stântul-Așteaptă o revizuire a tratatului de pace! Destăinuiriile acestea au avut o urmare imediată. Studenții unguri au demonstrat spărgând geamurile casei profesorului Bleyer, snopind în bătaie pe nevasta „calomniatorului”, încăerându-se homeric cu studenții germani chemați în ajutor de băiatul student al d-lui Bleyer, etc.

Le-am remarcat acestea, pentru că niciodată nu s'a pus în atât de strălucită evidență tratamentul minoritar al post-beliceci Ungarii, dar și pentru că se impune o comparație cu ceea ce se petrece la noi.

D. Evuțianu, inspectorul-șef al învățământului din Bănat și Crișana, a fînit acum câteva zile o conferință la Oradea, arătând situația școlilor din provinciile noastre dela frontiera apuseană. Reținem atar: Românii au în Bănat și Crișana 41 la sută din totalul școlilor, când procentul etnic este de peste 70 la sută; Germanii au 32 la sută, Ungurii 27 la sută, procente cari cresc considerabil în dauna Românilor, dacă se judecă separat situația din Bănat, de cea din Crișana. Să se compare aceste procente cu procentul de 90 la sută al școlilor maghiare din re-

giune depe vremea stăpînirii unguerești, și să se fiină seama de procentul uriaș al școlilor minoritare susținute de statul român. Să se mai ia aminte ceea ce s'a arătat astă toamnă despre școlile primare din Arad: că la o populație de 27 de mii de Unguri și unguizați și la una de 35 de mii de Români, numărul școlilor maghiare este tot atât cât al celor românești; că le susține, cu două excepții, statul român, nepăsător că până astă toamnă limba română era exclusă din orașul lor; că în vreme ce două cartiere arădene nu au școală românească, și'n vreme ce școlile românești îngrămădesc în săli ne'ncăpătoare, penitice, de două ori atâtă elevi căși ar fi admisi-bili, școlile maghiare se lăfăesc în palate centrale ce rămân pe jumătate neocupate.

A doua:

Adunării eparhiale a Aradului i s'a atras atenția de către pâr. dr. Ciuhandu, referentul secției culturale, asupra unui fapt din cele mai îngrijorătoare: Contingentul elevilor ortodocși din Arad a scăzut în anul trecut cu 699 de inși față de anul precedent; numărul elevilor ucenici a scăzut dela 1401 la 1000; al elevilor și elevelor dela școlile de comerț dela 418 la 179!

Cifrele acestea ar fi fost și mai spăimântătoare, dacă se arăta realitatea întregă, și anume: proporția în care s'a continuat scăderea în anul școlar în curs, proporția în care locurile Românilor le ocupă la școlile de stat — începând cam dela 1927 — elevii străini, și proporția în care școlile minoritare în loc să se depopuleze prin aceste înscrieri minoritare la școlile românești, își tot sporesc contingentul elevilor.

O statistică cam de această natură se publică anual în anuarele școlii superioare comerciale de băieți din Arad. Ar fi deosebit de necesar să urmeze exemplul toate școlile, și ar fi așijderea foarte bine să imite și celelalte eparhii episcopia arădană, singura după câte știm care și-a luat osteneala să observe și să semnaleze (i-adevărat că fără niciun rezultat, fiindcă adunarea eparhială s'a mulțumit să ia la cunoștință cu deplină muțenie) aceste îngrijorătoare stări de lucruri.

Facem semnalările acestea în legătură cu cazul dela Budapesta, pentru că este mai mult decât slăbiciune ceea ce admitem noi în chestie minoritară.

Poate, acest tratament minoritar dela noi ar fi scuizabil deși ar rămânea criticabil, dacă și-ar avea vr'un rost. Dacă ni ar aduce mângâierca că încurajăm prin el o loialitate a celor de peste graniță, o reciprocitate din partea lor, o camaraderie a minoritarilor dela noi. Dar care este loialitatea, reciprocitatea, atașamentul cu care ni se răspunde și de peste graniță și din tabăra minoritară? Ungaria nu numai că nu tolerează pe pământul ei o școală românească, dar ne amenință în orice moment existența iar loialitatea, atașamentul minorităților dela noi? Mai bine să nu mai vorbim!

Villa Sahtu

Vechi urme de viață românească în județul Arad

Puține probleme din trecutul județului Arad au atras, într-un mod atât de deosebit, atențiunea istoricilor unguri, ca aceea a existenței, numirii și sediului mănăstirii benedictine „Bizerea”. O prețioasă contribuție a adus, în această privință, în deosebi Carol Rácz, care, pe baza unor probe, — dacă nu hotărâtoare în orice caz satisfăcătoare, — a dovedit că Bizerea, Cicerea și Zastu nu sunt altceva decât unul și același lucru.¹⁾ În sprijinul tezei sale, Carol Rácz invocă următoarele argumente principale:

1. Actul fondational al noii mănăstiri benedictine Bizerea nu există. Există, în schimb, actul fondational al mănăstirii Zastu, datat din anul 1067.

2. „Bizerea” este pur și simplu un basm, datorită faptului că istoricul Petru Pázmány a descifrat greșit un document, în care se vorbea de Cizere și nu de Bizere. Pe când nomenclatura Bizerea nu figurează în toponimia județului Arad, Cicerea este conservată în numele comunei Cicir.

3. Un document publicat în „Schematismus” din 1880 (pag. 68), vorbește de „Abbatia beatae Mariae Virginis de Bizere alias Kizere”.

4. Numele inițial al Cicerei a fost Zastu. Acest nume se poate afla într-o hartă topografică din a doua jumătate a veacului al XVIII-lea, în hotarul comunei Cicir, acolo unde a fost situată Cicerea.

Fără să aducă dovezi noi contra susținerilor lui Carol Rácz, Alex. Márki a acceptat în monografia sa părerile aderenților „Bizerei”, plasându-le, fără nici un spirit de discernământ, în Orod (Cilogovát, unde firește avea la dispoziție suficiente ruine istorice.

La fel procedcăză mai nou și dl. Coloman Juhász care, în lucrările sale despre episcopia rom. cat. a Cenadului²⁾, utilizează pur și simplu datele lui Al. Márki.

Fără a ne declara în întregime partizanul lui Carol Rácz, vom arăta, cu altă ocaziune, cât de subredă este argumentația celor ce situează „Bizerea” în Orod (Cilogovát). Decamdată, insistăm asupra nomenclaturii „Zastu”, încercând să-i stabilim și locul topografic corespunzător. De această chestiune s'au ocupat, în afară de Carol Rácz, istoricii Fr. Pesty³⁾, I. Karácsonyi⁴⁾ și I. Fellnér⁵⁾,

¹⁾ A csieséri romok. „Alföld” 1883—32; A Zástyi apátság, „Délmagyarországi” Történelmi és Régészeti Értesítő, 1883—97—11; A Zástyi apátságról, „Alföld” 1884—118.

²⁾ Die Stifte der Tschanager Diözese im Mittelalter. Münster in Westfalen, 1927 și A csanádi püspökség története. Makó, 1930.

³⁾ Délm. Tört. ... Értesítő, 1905.—79.

⁴⁾ Idem, 1884.—128—133.

⁵⁾ Idem, 1884.—25—28.

fără să reușească a știrbi ceva din dovezile aduse de dânsul.

După cum s'a amintit, primul document care vorbește despre „Zastu” este un act fondational din 1067. Dealtfel acesta este și singurul izvor istoric în care figurează mănăstirea Zastu. La 1138, într'un inventar al averilor prepozitului din Dénés (comitatul Pilis), se pomenește „Villa Sahtu”,⁶⁾ iar la 1183 apare în documente mănăstirea Bizerea (?).⁷⁾ Noi suntem de părere că, între mănăstirea Zastu și „Villa Sahtu”, există o strânsă legătură. Menționăm că Rácz Carol nu stabilește între ele nici un fel de raport.

Argumentele pe baza cărora ne susținem afirmația sunt următoarele:

1. În actul fondational din 1067, se vorbește de „numita mănăstire Zastu” și nu se spune hotărât „mănăstirea Zastu”. Îndoiala donatorului își găsește explicația în faptul că, lângă mănăstirea pe care a înzestrat-o, exista și „Villa Sahtu”. Că lucrurile au putut să fie astfel putem deduce din împrejurarea că, la venirea Ungurilor în Panonia, pe valea interioară a Mureșului, unde stăpânea voevodul Ahtum din „Moresana” (Cenad), erau sate românești organizate, în jurul mănăstirilor slavo-române de rit greco-oriental. Aceste mănăstiri au fost luate în stăpânirea străină în veacul al XI-lea, epocă în care și locuitorii satelor românești, din oameni liberi, devin iobagi⁸⁾. De existența mănăstirilor menționate nu se îndoieste nici unii istorici unguri⁹⁾.

2. „Numita mănăstire Zastu” din 1067, este în realitate mănăstirea Bizerea (?) dela 1183, — nomenclatura celor două documente cadrând întru totul cu toponimia din hotarele comunelor Cicir, Sămbăteni, Guțenbrun și Traianu.

Cultul specificat în ambele documente este acela al Sf. Fecioare Maria.

3. Încercarea lui Carol Rácz de a deriva din Zastu cuvântul „Csuesér” este zadarnică, oricât s'ar apela la filelogia slavă și cea maghiară¹⁰⁾.

Ea este, în afară de aceasta și contradictorie, pentru că Rácz C. însuși a declarat, că Zastu figurează în harta topografică din a doua jumătate a veacului al XVIII-lea. Cum se poate explica faptul că Zastu din 1067, transformat la 1183 în Cicerea, reapare în veacul amintit mai sus sub forma inițială Zastu? Desigur, numai admitând că Zastu

⁶⁾ Knauz N. Monumenta ecclesiae Strigoniensis, I.—94.

⁷⁾ Pesty Fr.: Oklevelek Temes vm. és Temesváros történetéhez, I.—pag. 1.

⁸⁾ Acsády Ig.: A magyar jobbágság története, Bpest, 1906, pag. 18 și urm.

⁹⁾ Szentkláray A. csanádi egyh. pléb. tört. pag. 525; Pékefi: A káptalani iskolák története Magyarországon, 1540-ig, pag. 345 ș. a.

¹⁰⁾ A zástyi apátságról, „Alföld” 1884.—118.

este ceva deosebit de Cicrea respective Bizerea.

După părerea noastră, „numita mănăstire Zastu“ din 1067 și-a împrumutat numele dela villa Sahtu, menționată în documentul din anul 1138.

4. Dl. Coloman Juhász nu are dreptate atunci când afirmă, că Sahtu ar fi forma primitivă a cuvântului Șeitin (în ungurește: Sajtény)¹¹⁾. La fel este și cazul lui Ioan Reizner care, în cartea sa „Szeged története“ (Vol. I, pag. 27), derivă din Sahtu cuvântul Sartó¹²⁾. Fără să ai deosebire cunoștințe filologice, poți vedea cât de riscant este să deduci din Sahtu formele Sajtény și Sartó.

Între Sahtu dela 1138 și între Zastu dela 1067 și cel din veacul al XVIII-lea este desigur cu mult mai strânsă legătură de cât între deducțiile d-lui C. Juhász și I. Reizner. Aceasta cu atât mai mult cu cât în triunghiul Cicir, Sâmbăteni și Guttenbrun există și azi o grupare de case, numită Satul Morarilor sau Sătuț. De aici rezultă, că Bizerea (Cicrea) se găsea pe locul numit azi Hadă (în hotarul Cicirului), iar villa Sahtu se afla ceva mai spre Est, acolo unde este azi Sătuțul. În sprijinul acestei teze vorbesc și ruinele istorice din respectivele părți de hotar.

Odată identificată villa Sahtu, să vedem de cine era locuită. După părerea d-lui C. Juhász și ale lui I. Reizner, populația băștinașă a acestei comune a fost curat ungurească. Să vedem însă ce se spune în inventarul prepositurii din Dömös în legătură cu această chestiune. În cartea amintită a lui Knauz (Mon. Eccl. Strig.), la pag. 94, vol. I, găsim următorul text:

„In villa Sahtu sunt allatores salis, quorum nomina sunt hec: Subu, Mihali, Ivanus, Halaldi, Maradék, Cincur, Ceuse, Förcos, Embel, Michal, Silev, Wesos, Sima, Numarek, Bisc, Pedur, Wendeg, Tuda, Kewereg, Niundi, Sumpu, Custi, Aianduk, Nicolus, Bucen¹³⁾. Isti per annum sexies re-

11) A esanádi püspökség tört., pag. 98.

12) I. Reizner, având nevoie de a deriva din Sahtu cuvântul Sartó, nu se pronunță asupra expresiei „forum Sumbuth“. Dl. Juhász C. procedează bine când identifică „Sumbuth“ ul cu Suboteul (Sâmbătenul).

13) Dl. C. Juhász citește astfel aceste cuvinte: Söbö, Mihali, Iváncs, Halaldi, Maradék, Gyökör, Csösze, Farkas, Embely, Mihál, Sziló, Vasas, Sima, Nyumarék, Piszce, Pédör, Vendég, Tuda, Keverég, Növendi, Csomó, Kösti, Ajándok, Nikolos și Békény (op. cit.), pag. 98.

deunt de ultrasilvanis partibus usque ad forum Sumbuth cum duabus navibus“.

Într'adevăr, trebuie să fii tendențios ca să nu recunoști, citind numele acestor plutași, că ei sunt în majoritate Români. Pentru a arăta reaua credință a istoricilor unguri, vom da numai câteva exemple. Dl. C. Juhász face din Subu „Söbö“, în mod absolut arbitrar, pentru că acest cuvânt s'a păstrat încă și astăzi în forma sa din document, în comuna băștinașă românească și nu valahizată: Sâmbăteni. Superficialitatea d-lui C. Juhász, în această privință, se poate observa și din felul cum citește d-sa cuvântul din text: Wosos. În loc să fină scama că W înlocuiește pe u, d-sa citește Vasas și nu Uosos (românescul Osos.) Dar la ce să mai continuăm, când însuși un istoric ungur, Acsády Ig., recunoaște că și dacă aceste nume nu sunt ungurești sunt în orice caz ungurizate¹⁴⁾.

Că villa Sahtu a fost românească și nu ungurească se poate deduce încădeși din condiția socială a populației din această localitate. Cine a studiat trecutul iobăgiei din Ungaria și Ardeal, nu poate să afirme că la 1138, Ungurii sunt dați ca iobagi unei mănăstiri benedictine, pentru că în această calitate să transporte sare pe Mureș, dela minele din Ardeal până la Sâmbăteni, cu câte două plute, de șase ori pe an¹⁵⁾.

Afirmarea noastră nu este deloc prejudiciată prin aceea, că unele persoane din documentul citat au nume ungurești. Semnificația acestor nume ne demonstrează, că ele sunt simple calitative de batjocură, aduse iobăgului român. Să le examinăm pe toate: Maradék -- rămășiță, Numarek (Nyomerek) schilav, Wendég -- oaspe, Keverég -- amestecătură, Ajándék -- dar.

Bietul Român, din stăpân devenise obiect de dar în mâna „năvălitorului hunc, fiind supus pe pământul strămoșilor săi, la jugul milenar al robiei. Octavian Lupas

14) A magyar jobbágságt. pag. 65.

15) Cât de oneroase erau sarcinile impuse locuitorilor din Villa Sahtu, se poate vedea din „A magy. jobbágságt tört.“ a lui Acsády, la pag. 65.

Apostolii laici

Sunt ultima formulă lansată de P. S. S. Episcopul Grigorie al Aradului, în sesiunea de constituire a Forului arădan.

Apostolii laici — căptușeală de preoți — ar avea misiunea de îndrumători morali și de luptători în arenă pentru ortodocșii, în cadrele Frăției române.

Chestiunea aceasta merită o mai atentă examinare. După cum am înțeles, rostul Frăției ortodoxe este dublu: de a promova viața morală a societății și de a combate ravagiile prozelitismului celorlalte confesiuni și secte.

Dacă există astăzi o criză de conștiință pe tărîmul religios, punctul vicios ni se pare nouă că nu trebuie căutat în afara bisericii, ci în sânul ei. De aceea, părerea noastră este, inițial, diametral opusă aceluia ce a lansat formula Frăției.

Apelând atât de mult la concursul acestor *apostoli laici* — și, în treacăt fie zis, atâția din cei ce s'au prezentat ca îndrumători n'au în ei nicio chemare apostolică! — se recunoaște implicit o deficiență a preoției.

În zadar face P. S. Sa Episcopul Aradului savante comparații luate din războiul troian, cu Odiseus și Achile o problemă de conștiință, atât de gravă, nu se rezolvă cu acest retorism.

Când *misiunea* de preoți împărtășii cu dumnezeescul har, se concepe astăzi mai mult ca o slujbă oarecare de lefegiu, cu tarife complicate pentru botez, cununie sau înmormântare, când preoția înseamnă mai ales o serie și alte avantaje ale stolei, iar preotul, un politician, deci un învrăjbitor de suflete și nu un apostol, nu ciutați criza bisericii în lumea „păcătoasă“ a laicilor!

Căci fenomenul însuși al creșterii și varietății neașteptate a sectarismului, — rapoartele oficiale ale diecezei pe anul trecut 1932, indică 626 cazuri de treceri dela ortodocșii la alte culte, ... se explică prin această sete sufletească a păturii de jos și evident că mișcarea aceasta nu

o vor stânjeni nici comparațiile din Homer, nici apelul la jandarmi și mai puțin bagatelizarea unei noțiuni biblice în formula nefericită a apostolilor laici.

* *

În sfârșit, a doua misiune: Forul va lupta împotriva celorlalte confesiuni pentru biruința ortodocșiei. Cum n'am înțeles nici nefericita idee a „Asociației generale a Românilor uniți — Agrul“ — nu găsim o justificare nici Frăției ortodoxe române (Forul).

Ambele asociații românești stau față în față.

Când la hotare vrăjmașii își strâng rândurile, noi stăm de învrăjbiți confesionale, de dispute teologice, în acest Ardeal în care un trecut vitreg ne a lăsat

această țară — desbinarea religioasă.

Să ne înfrățim, da, toți, ortodocși și uniți, în numele culturii românești, dacă este vorba de pornit o luptă de biruință românească, dar să trecem peste ceea ce este dureroasă pagină a zilelor de ieri și să lăsăm viitorului să vindece aceste răni.

Iată de ce nu înțelegem rostul acestor exhibiții ortodoxe sau unite, Agrul sau Forul. Justificăm până la un punct furia și sectarismul clerical, dar nu primim opacitatea de orizont a așteptărilor intelectuali laici. Să fi rămas în sufletul lor spoiala teologică a unor seminarii prin care au trecut?

Ed. I. G.

Interior

*Cu ochii rezemați pe pagini scrise,
În viața al or lumii împletești vise!...
Coboară din pereți întreg decorul
Și peste el, domol, ți-așterni piciorul!
Un gând ți-a început să se distrame,
Și-ai dispărut, cu el, în alte rame!...
Petala unei flori cade cenușe,
Și lugerul s-a 'ntors sfios, spre ușe!
Din liniștea, ce curge nesfârșită,
M-a deșteptat o filă răzvrătită!...
În goană, trimiț gândul să te prindă...
Și'n ochii-mi triști, se uită o oglindă!*

Dumerire

*S-au tot uitat în viață și-au văzut
Că-orice boboc, rămas redeschis,
Nu și-a însămânțat pornirea firii!...
Și când au prins acordul dumeririi,
În ochii lui, privind întâi femeia,
Adam simți pe buze, cum scânteia
Din primul zâmbet, i-a aprins dorinți!...
Legând de gâtul ei, brațe cumini,
Au stat așa în soare, ca bobocul
Ce-așteaptă să culeagă'n el tot focul!...
Și apoi, la chemarea care'l doare,
Să poată arunca din el, o floare!...*

Al. Negru

În ritmul cald, al soarelui sonor,
 Ce-a aruncat atât multicolor
 Peste negreața bieților copaci
 (Până mai ieri urâți ca niște draci)
 Și peste straturi mute, din grădini;
 În ritmul ăsta 'n care noui lumini
 Măngăiesc în lumea fanteziei,
 Incerc să cânt pe coarda poeziei!...
 Diletantez, s'ar potrivi mai bine,
 Căci între poezie și 'ntre mine
 Stau: Pfilippide, Crainic, Topârceanu
 O. Cazimir - odată-a stat C. Banu;
 Mai stau apoi: Valerian, Mălinescu,
 Pilat și câte-odată, Minulescul...
 (Pe - Argezi și Maniu nu'i numesc,
 Căci n'ăși dori din raiul pământesc,
 Să fiu trimis, plocon, în foc de iad,
 De Al. Maria Tș. Stamatiad!)
 Și ca să fiu precis, în ce-am să spun,
 Am să'mi permit, ca praful de tutun
 Ce mi-a rămas, să'l pun într'o țigare
 Și să pătrund, cu gândun'n... lumea mare!..

Il văd pe I. Maniu, cum consultă
 Un comitet de trei, ce-a fost... de-9 sufă;
 Aud pe domnul Vaida, cum retoric
 Își cântă un discurs foarte simbolic,
 (De'l auziți, vă rog aplaudați,
 Că'i vorba de iubirea... între frați!);
 Il văd pe Titulescu, cum de-odată
 Din trei, făcând doar una - însă lată -
 A pus-o chiar pe note, ca Bellini,
 De i-a stricat un plan lui Mussolini!...
 Dar ce n'aud și ce nu văd acum,
 Când gândul meu privește 'n nori de fum!...
 Că Duca și Georgel s-au înfeles
 Să poarte amândoi acelaș fes;
 Că „Universul” și cu „Adevărul”
 La acelaș bărbier și-au funs azi părul;
 Că Grigoraș acșită pân' la țanc
 Tot ce-a rămas neacșitat de Blank;
 Că d. Cezar Petrescu, în ăst an
 Ne va blagoslovi doar... cu-un roman;

*Că Sudoveanu-i foarte intrigat
Că de-astă dată nu s-a împlădit
Nimic, pe-atâtea pagini de hârtie,
(Serise de el așa cum știți că scrie.)*

*În ritmul ăstu cald, când mălloresc
Atâtea vîetăți sub scut solar,
Cătuva scrîntîți, de viață, nîzuesc
Să'nalțe-o nouă piațră la „Hotar„ !...
C-or izbuti, sau nu, nu's gîcitoare
Și nici nu's om politic, să despice
În viilor, ca dintr-o vorbă mare,
Să mă aleg, la urmă, cu nimic !...*

- Pan -

Problema școlară

Mai mult de un deceniu de-când infaptuirile românești — pe oricare teren de activitate — n'au făcut nici un pas spre progres. Cultura, singurul mijloc de a ne justifica prezența în concertul popoarelor civilizate, este strangulată și'n locul ei spioală, fard, superficialitate.

Dela acest punct mort, nu ne vom ridica decât atunci când problema restaurării valorilor va fi rezolvată. Când fiecare va fi pus la locul lui conform vocației, conform abitudinelor. Canalizarea individualităților spre anumite cariere și corolarul acesteia alegerea individualităților pentru o anumită carieră, sau *orientarea profesională și selecția profesională*, iată postulatul vremii. Deși desoșibile între orientare și selecție profesională — prima presupunând alegerea carierii pentru individ, a doua recrutând indivizi pentru o carieră, după necesitățile acesteia — ele totuși se ajută mutual, căci țintesc același scop: *plasarea fiecăruia la locul său*; lucru fără de care un organism social nu poate trăi. Căci dacă o mașină nu poate funcționa când nu are toate piesele

la locul lor, cu atât mai vârtos se defectează uriașa mașină — societatea omenească când piesele ei (individualitățile) nu s' montate la locul lor.

La insumbarea acestor individualități în organismul social, cel dintăiu factor ofensiv e te școala — și mai ales școala primară. Învățătorul trebuie să fie cea mai înaintată patrulă, din avangarda plecată să atace problema ierarhizării valorilor. E drept, că nici el un poate acționa rapid, dar fără școală nu se mai poate concepe astăzi nici un fel de regenerare.

Școala primară, prin personalitatea învățătorului și cu „metodele de cunoașterea individualităților“ acele *experimentări* (o serie de întrebări numite teste, ce se pun copiilor spre rezolvare, dându-ne vârsta inteligenței) și *observația* mai ales, vor forma pentru fiecare elev o fișă individuală, nu dosar, în care vor figura aptitudinile, apucăturile, anumite exteriorizări ale caracterului, etc. Dosarul fiecărui copil ține loc de note și îl va însoți până la universitate (dacă-i cazul). Și fiindcă majoritatea e-

levilor dela școala primară pleacă după meserii, învățătorul este chemat să indice ocupația fiecărui. Cine are un caracter hotărât și plin de inițiativă poate negustor și din contră; visător trebuie să îndepărtați de teșghe negustoria fiind o luptă grea care presupune prevedere și stăruință. Elevul care arată o vâdită dragoste pentru studiu își va da posibilitatea să studieze făcând abstracție de starea socială și materială — numai așa realizăm acel principiu scum „*libera circulație a valorilor*“ datorită căruia individul pleacă încotr'o îl împing pornirile naturale.

Printr'o greșită repartizare vom ajunge să nu mai avem nici o industrie națională, nici comerț și nici element de conducere și din contră, ținând seamă de inclinațiile copilului, se va realiza cel mai mare randament cantitativ și calitativ, fiecare lucrând din plăcere.

Învățătorul este chemat să schițeze aceste repartizări. Dacă este chemat trebuie să răpundă! Dar aproape n'avem de loc „învățători adecvați cerinț

or sociale și nouilor principii școlare" (G. G. Antonescu). Căci deși în teorie se mai frământă curente noi, în practică majoritatea învățătorilor au rămas legați de tradiția acelei școli de tortură, plină de formalism sec, o școală de turlă, „un păsău fără pic de grăsime" cum o numește ilustrul pedagog I. Nisipeanu. Dacă pe aiurea se crede că noi avem o școală activă, noi îndrăsnim să spunem că n'avem decât o „școală tradițională", căreia i-am schimbat doar firma în „școală activă". Vina este și

a Școalelor Normale, care au funcționat și ele tot cu material de umplură, cu programe ireale și fără pic de continuitate, ele schimbându-se odată cu schimbarea partidelor

Învățătorul de azi cu 6 clase nu mai poate ține pas cu vremea. Lui îi trebuie o școală superioară, unde să învețe arheologie, sociologie, ca mai apoi reîntors în vatra satului să îmbrățișeze și să studieze problemele sociale, economice, politice, morale etc... ale satului, singurul mijloc de

afirmare a culturii noastre autohtone, contestată de alții.

Nu tăgăduim — ba chiar subliniem — că printre rândurile învățătorilor se găsesc elemente demne de purtat uniforma frumoasă, dar și grea de educator. Procentul acestora este însă prea mic față de „massă", a a că această massă întru nimic nu și schimbă culoarea, căci deși pe un câmp verde sunt presărate ici, colo, flori albe ori roși, acest câmp văzut prin perspectiva depărtării, rămâne tot verde.

I. Lascu

Cronică economică — financiară

În concordanță cu programul schițat în articolul de frunte și consecvenți cu activitatea desfășurată de doi ani încoace de mă nunchiul de oameni buni și buni români grupați în Ateneul Popular din Arad, în această parte economico financiară a revistei noastre, vom evoca trecutul, cu un dublu scop, și anume:

a) pentru a încolți în sufletul celor sceptici sau nou veniți pe aceste plaiuri, încrederea în vitalitatea neamului nostru și în dreptul ile de a stăpâni acest pământ românesc, de care ne leagă vechi tradiții și eforturi gospodărești, — nu numai suferințe suferite...

b) de altă parte voim să evidențiem drepturile noastre și în fața celorce ni le contestă vânturând cu atâta cutezanță ideea revizuirii tratatelor, cu scopul de a ne schimba hotarele câștigate cu atâtea sacrificii. Nu noi suntem veneticii, și vom dovedi acest lucru și cu rosturile noastre gospodărești, mai vechi decât ale oricărei alte nații conviețuitoare pe aceste meleaguri.

* * *

În altă ordine de idei ne vom ocupa cu probleme de activitate, pentru a le lumina și a orienta pe frații noștri cum trebuie să fie privită și care trebuie să fie ținta pe care o urmărim. Noi azi avem o foarte viguroasă pătură țărănească, care însă în urma crizei organice universale a agriculturii, suferă cumplit. Neprimind ea dela conducătorii fi-

rești, îndrumări eficiente pentru a ieși din impas, începe a-și pierde încrederea în capacitatea spirituală a intelectualilor români. Azi de fapt noi avem o pătură rurală și una de funcționari particulari și publici, la orașe. În comerț, industrie și meserii suntem disproporționat reprezentați, încât structura noastră socială are dintr'un anumit punct de vedere o uimitoare asemănare cu aceea a Chinei; suntem un popor de țărani și funcționari. Ori cucerirea orașelor, a acelor oaze de străinism, cari sunt într'un stat modern cetăți economice, centre de avuție și bunăstare, pe care se bazează civilizația și progresul general, — nu se va putea face prin sporirea funcționarilor, cari sunt consumatori și nu producători, — ci prin cucerirea de teren în industrie, meserii și comerț. Și atunci când, prin coincidența împrejurărilor populația rurală este constrânsă la un exod spre orașe, o îndrumare conștientă și sistematică spre industrii și meserii se impune în modul cel mai imperios. Iată de ce, și în ce direcție înțelegem noi să ne ocupăm de problemele de actualitate economică

Scopul urmărit este foarte important, și greu de atins, căci el trece peste cadrele unor preocupări locale, dar cum noi nu avem interese politice ori alte preo upări oportuniste, ne vom da silința să ne împlinim sințer și cinstit datoria, pe care conștiința noastră de buni patrioți ne o impune.

P. Mărgineanu.

Cărți — Reviste

„Mișcarea socialistă“

Vol. I.

de Jean C. Atanasiu

Am fost tentați să răsfoim cartea d-lui I. C. Atanasiu din îndemnul unei duble curiozități: ca să aflăm cum se exprimă un fost socialist, azi unul din fruntașii unui partid politic cu puternic suport naționalist, și să cunoaștem cadrele acestei mișcări, într-o societate prin excelență agricolă, deci lipsită de o industrie bine închiegată care să fi furnizat elementul esențial al socialismului: muncitorii.

Prima curiozitate, ne-a fost copios recompensată, autorul fiind animat de cel mai avansat spirit obiectiv față de foștii tovarăși. Dl. I. C. Atanasiu face istorie, deci a înșirat evenimentele așa cum s'au desfășurat, fără nici o patimă, ci — dimpotrivă — nu-și precupește elogiile față de adeversarii de pe atunci.

Privitor la mișcarea socialistă a anilor 1881—1900, cartea d-lui I. C. Atanasiu servește o bogată contribuție la cunoașterea prefacerilor prin cari a trecut România mică, după proclamarea regatului. În epoca aceasta, continuau să sosească din străinătate tineri noi cu idei generoase, nimbate cu un puternic colorit de dreptate și libertate. Acești tineri, alături de alții din țară, aveau să fie promotorii socialismului la noi, după 1880. De remarcat faptul că, din rândurile celor reîntorși dela Paris și aiurea, făceau parte d-nii Dr. Jean Cantacuzino, Dr. Emil Racoviță, C. Garoflid, Dr. Al. Slătineanu, D. Voinov, azi personalități cu vastă suprafață.

Mișcarea socialistă a fost inaugurată de Ion Nădejde, V. G. Morțun, Al. și I. Radovici, C. Mille, C. Dobrogeanu-Gherea, Toni Bacalbașa, I. C. Atanasiu, D. Țăranu, cari formau o falangă de veritabili cărturari, scriitori, gazetari; cu alte cuvinte, era o mișcare pur intelectuală, urmărind realizarea unor mari postulate: votul universal, exproprierea și educarea maselor, de curând chemate să ia parte la viața politică.

Latura marxista a mișcării stătea pe planul al doilea, fiind considerată drept prea utopică spre a fi realizată imediat. De fapt, nici n'a fost vorba de un partid socialist, din cari cauză, intelectualii socialiști fiind mai mult niște revoltați, insetați de emanciparea poli-

tică a poporului și democratizarea vieții politice. Mișcarea socialistă a luat atitudine împotriva stărilor sociale de atunci, urmând ca marea schimbare să se facă în cadrele unei evoluții perfect legale.

Că ceastă mișcare nu spera într'un stat socialist în locul celui burghez, o dovedește faptul că, la 1900, intelectualii mișcării au trecut în partidul liberal, sub celebra denumire „Tinerimea generoasă“.

Dl. I. C. Atanasiu justifică cu ample argumente această trecere la liberali, taxată de mulți drept o mare trădare.

La 1900 deci, mișcarea socialistă a fost lichidată. Atât timp cât socialiștii au militat independent, acțiunea lor a strălucit prin desinteresarea nobilă, dovedită de fiecare aderent, și manifestă prin presă, conferințe, scrieri lupte electorale și conciliabule de club. Atunci când unii au cerut adoptarea unei atitudini revoluționare, șefii mișcării au reușit să înlăture aceste febre anarhiste, cari preconizau o luptă violentă, în afară de ordinea stabilită.

Cluburi socialiste au existat la București, Iași, Brăila, Galați, Ploești etc. în cari se manifestau și muncitorii. La un moment însă, s'a produs un mare conflict între intelectuali și aceștia, primii ne fiind cu nimic crutați. Adevăratul curent socialist însă, se manifesta prin presă, ziarul „Lumea Nouă“ fiind cel mai mare organ socialist. Gazetarii socialiști au fost Ion Nădejde, Anton Bacalbașa, C. Graur, V. G. Morțun și alții.

Monarhia română și-a găsit în mișcarea socialistă un leal colaborator, Ion Nădejde considerându-l pe Regele Carol I., ca absolut indispensabil pentru consolidarea țării. A rămas celebru articolul acestui mare bărbat: „Regele și socialiștii“.

În cei 20 ani de mișcare socialistă, firește, n'au lipsit luptele intrasigente pentru apărarea unor drepturi de factură mai scăzută, convenite muncitorilor. S'au produs unele greve, cari au sfârșit victorioase pentru inițiatori. În presa socialistă, verbul corosiv a fost utilizat cu predilecție, nedepășind însă cu nimic din lim-

bajul ori cărui partid de opoziție. Din toată frământarea socialiștilor însă, se desprinde sincera intenție de a servi poporul.

Ion Pogana.

N. D. Cocea: *Fecior de slugă*

O carte profund deprimantă. Pentru că e și profund adevărată. Iți las în urmă un gust acru de cocleală, ca în urma unei încercări de otrăvire: În locul banalelor teorii despre decadența societății noastre înalte, despre fanatismul păturii noastre burgheze, N. D. Cocea ne pune în față icoana unor evenimente, la care a luat parte Romanul e construit fără ură, dar și fără dragoste. E mai mult cerebral E un pamflet. Promiscuitatea vieții noastre sociale, impresionalismul nostru fără caracter, N. D. Cocea îl explică prin faptul, că poporul nostru e compus în mare parte de feciori de slugă. Slugi la Voevozii noștrii, slugi și iobagi la boeri, slugi la fanarioși și la toate liftele, cari ne-au trecut prin țara noastră, slugi străinătății, n'am putut în timpul scurt, de când am deschis poarta civilizației, să ne emancipăm. Tase Bojoceanu, fiul slugii colonelului și boerului Hotnog, ajuns, prin mila boerului, baccalaureat și din nula evenimentelor războiului, maior, denunță pe nepotul celui care l-a făcut om, pe fostul lui tovarăș de joacă și de studii, pe prietenul lui, căruia îi prostituiaz iubita, căruia îi siluește tovarășa de luptă, îl denunță pe Nelu Hzan, de tănuitor de comuniști. Impreună cu Tânase Bojoceanu, o turmă întreagă de ariviști, de cocote, de desmălași. N. D. Cocea și a așezat întâmplările în cel mai potrivit cadru pentru aceste caractere; în subsolurile caselor boerești, în closete și în taverne. O singură figură simpatică: Nelu Hzan și o singură figură românticoasă: Mălina Hzan. În colo: slugi și feciori de slugi

M. Olin.

„Românii în sec. XI—XIV după toponimie și onomastică” — Monumentala lucrare care a apărut acum două săptămâni sub titlul acesta în colecția Academiei Române, n'a ajuns încă (nici de „ziua cărții” măcar) nici în vitrina arădănească și nici la biblioteca Palatului Cultural de aici. E un neiertat păcat această absență, pentru că rară carte apărută vreodată în românește se ridică la grandiozitatea acestei scrieri a d-lui dr. Nicolae Drăganu, profesor la Universitatea din Cluj și membru al Academiei Române. Autorul n'a dat în paginile acestei lucrări ceea ce istoricii noștri numai ne-au lăsat s'o bănuim: expansiunea de care-a fost în stare în vechile vremuri neamul românesc. A urmărit această expansiune în toate

țările, stăruind cu predilecție asupra extinderii noastre peste granița apuscană de azi, pe cuprinsul întregii Ungarii actuale.

Venită tocmai acum când ngurii nu-și Uincap în piele, cartea dlui prof. Drăganu face țării un neprețuit serviciu. Vom reveni cu o amplă recenzie. I. I.

REVISTE

Promitem să ne ocupăm la această pagină cu darea de seamă asupra tuturor publicațiilor periodice, în măsura importanței pe care fiecare din ele o marchează în mișcarea noastră culturală. În acest scop invităm redacțiile respective a ne onora cu atenția pe care-o vor înțelege de cuviință.

De-ocamdată vorbim de cele cari ne sunt perfect cunoscute și a căror activitate am urmărit-o în toate timpurile.

„Viața Românească”. Incontestabil că până înainte de războiu, Iașul reprezenta cel mai puternic centru de mișcare culturală, din cuprinsul țării. În orașul unde se zămislise, numai din avânt finereșc, în anul 1867, cea dintâi revistă culturală — stilizată redactată și bogată în rarul material beletristic al timpului —, „Viața Românească” chemată să completeze ceea ce nu putea da „Convorbiri literare”, s'a bucurat chiar de la primele numere de o atenție deosebită. A trăit această revistă și s'a dezvoltat în cea mai deplină libertate, până în anul izbucnirii războiului, când directorul ei, d. C. Stere; înfrând în anumite vederi politice, a închis porțile unei mișcări culturale, cu atât folos evolutivă spirituală în ambele principate. Renașterea ei în 1921, a fost vizibil marcată prin nodul, cu care se lega de trecut. Reaparitia „Vieții Românești”, revistă de minunată tradiție într-o vreme în care gustul publicului cetitor se găsea tocmai în cel mai accentuat moment al crizei morale, n'a putut culege decât un slab ecou din balsamul trecutului. Refuzând să se încadreze în ritmul democrației, aruncată la suprafață înainte de vreme, — ceea ce ar fi însemnat să se prostitueze — gândirea spirituală din vechea cetate culturală moldovenească, s'a retransat tot mai adânc într'un cerc asemănător celui dela „Convorbiri”, în care știm că respectul fondului și al regulilor clasice, desconsidera chiar forma unui talent real. „Viața Românească” a preferat deci să fie considerată chiar un simplu ecou de tradiție, decât să și deschidă larg ferestrele spre un răsărit falsificat de iluzia talentului veritabil!

Și dacă, începând cu ultimul număr, s'a decis să apară drept »schimbată la față», ne lasă impresia unui început de înfrângere. Nici replantarea la București și nici proaspăta schimbare la față nu vor readuce »Vieții Românești» pulsația interesului de altă dată. Avântul unui 1906 a rămas încremenit în pragul războiului, care ne-a întregit ca neam, ca să ne distrame sufletește, pentru a se putea mai cu ușurință dărâma o credință și nesocoti o frumoasă tradiție. »Viața Românească» nu avea nevoie de declanșeri — e drept făcute numai în formă — ci trebuia să înțeleagă că singur »sacrificiul așteptării», o va repune ca forță de adevărată cultură, pe treapta

unde cel mai elementar bun simț i-o indică. Va putea oare să continue acest sacrificiu, pe care noi pricepându-l, îl admirăm!?

„Adevărul Literar”. Reorganizat și el, în vederea prinderii ritmului aceluiaș gust al cetitorului, a adus o inovație: „primii pași”. N'am înțeles restul unei astfel de reorganizări, atâta vreme cât în coloanțele „A. L.”, nu am putut constata cărei maestrul și cărei ucenicul! „Adevărul Literar”, anexă pentru popor a „Vieții Românești”, umple desigur un gol, fără a reuși să atingă proporția în virtutea căreia a pornit la reorganizare. Incontestabil că d. G. Călinescu a dovedit că știe să fie îndrăgnet, — păstrându-și în acelaș timp și bunul simț, care-l caracterizează — minus veninul pe care l-a strecurat la adresa unui confrate, pripit și el în a arunca în nervul vulgului intimități prea apropiate de suflet. Reorganizarea »A. L.« să se fi făcut, sau continuă să fie numai anunțată!? Putându-ne toată încrederea în d. Călinescu am vrea să vedem în »Adevărul Literar« adevărata țdsale intenție.

„România Literară”. »Gazetă săptămânală de critică și informație literară artistică și culturală«, așa cum se subînțitulează, aduce și'n materialul publicat aceeași întindere. Lăsând impresia »anexă a unor anumite edituri«, scopul nu ne interesează, nu aduce în adevărata mișcare culturală decât „Carnetul meu” a dlui Camil Baltazar și câte odată cea mai interesantă critică a celui alt Camil, care dela cunoscutul »Carnet de războiu« a evoluat în ultima lucrare, a cărei rimă ne indică prea vizibil pe Marcel Proust. Din restul colaboratorilor, nu ne-am putut încă obișnui cu mult frământatul talent al dlui Mihail Sebastian, a cărei traducere din »Pinguini«, ne-a rămas tot neuitată. Sunt păcate... de cari n'am vrea să ne mai aducem aminte și a relua cețirea scrisului unui auter, așa cum ne-a venit sub ochi întâi dl. M. S., nu ne-ar putea-o impune nici cartea de vizită a dlui Camil Petrescu și nici chiar pledoaria unui Argezi!

„Vremea”. Ținuta revistei ne-o mărturiseste însuși titlatura și inclinăm a crede că este singura care ne precizează prin materialul publicat, gustul cetitorului de azi, — vorbim din cel din Capitală. Material repartizat pe pagini, atinge culmea interesului în tot ceea ce iese de d. Pompiliu Constantinescu. Atenția deosebită ce se dă cărților streine, ne lasă impresia că mulți colaboratori, vor să-și dovedească bogăția culturii apusene. Cum pe noi ne interesează cultura noastră, — și nici un caz aceea înfiltrată în literatura românească, prin lecturi streine sufletului nostru —, regretăm că „Vremea”, care a dat dovada că știe să reliefeze destul de vizibil acest fapt, nu se îngrijește și de gustul provinciei, flămânzită de-un acord pur estetic.

De altfel, prin scrisul nostru la această pagină, nu punem decât simple impresii și nici decum obiecții critice.

A. N.

Cronica plastică.

Sculptorul Ladea

O față lunguiață ce privește deschis omul cu care vorbește și vieța a cărei sens și frumuseți vrea să le smulgă... O figură atent încruntată în chinurile unui gând, e și caută materia adecvată și care se destinde deodată ca o nuia indoită, într'un răs plin, gâlgâitor ca un pahar ce se golește și ironic.

O ironie necrutătoare, diabolică. Un pumn ce lovește... Om l.

Volum ce se construiește masiv, solid ca un monument egptean. Linie ce se succede, simplă și armonioasă. Expresie unică și totală, Caricatură? Nu Vieț? Da. Opera.

Dacă vorbești de Ladea, ecoul îți răspunde uniform: Ah, Ladea; trăsnițul la! Modernistul...

Modernist? În arta noastră plastică modernă — maimuțarie de colonist a curentelor metropolelor — Ladea nu e șeful sucursalei nici uneia dintre curentele extremiste streine. Ladea e un autohton. El pornește dela încercările statuare ale anonimilor cioplitori în lemn. Noi n'am avut o sculptură propriu zisă. Se opunea ortodoxismul nostru religios. Am avut cioplitori în lemn Cioplitori, cari au infrumusețat porțile, grinzile, scaunele și mobilierul caselor lor proprii. Ciobanii, cari și au crestat băta cu capetele câinilor dragi. Cioplitori de cruci, pe cari i-au tentat figurile lui Hristos și ale apostolilor. Ladea e urmașul lor. Artă lui ține mai mult de producția populară. Sculptura lui Ladea e decorativă. Basov reliefurile lui cu Sfarmă piatră și Strâmbă lemne — sunt fragmente de friză. Portretele lui cer o nișă. Insuși materialul adecvat operei lui e piatra și lemnul. Are oroare de broz. Construiește un cap ca zidarul casa.

Și simplu. Simplitate în mijloacele de redare. Simplitatea Mioriței.

Și exagerează. Priviți bassorelieful lui „Cloșca” Un român mustăcios, osos ca un deal stâncos și c'o expresie, de parcă acum i-ar scăpa cea mai pornografică înjurătură.

Dar portretele? Masive, cu trăsături exagerate, caricaturești, își prezintă caracterul ca un titlu pe o carte de vizită. Omul e redat brutal. Situația lui socială e complex înlăturată. Eroii sunt scoborați de pe pedestalul lor și ne prezintă omul. Cloșca e un țaran, mucalit și neînfricat. Regele Ferdinand un om bun. Xenopol, un gânditor muncit de o idee fixă. P. S. Botiș, rectorul Academiei Teologice, omul substităților teologice

Și totuși Ladea nu e un pesimist. Și nici un satanic, cum îl văd mulți. Printre lucrările lui am văzut un cap de copil cu o expresie... copilărească. Nici inger, nici drac, un copil în toată drăgăleșenia lui Și lucrat cu dragoste.

R. Ladea nu ține să placă. Ține numai să redea ceia ce simte și ceia ce vede. Și asta i ce-eace face pe adevăratul artist. Marcel Olinescu.

Actualități

10 Mai. Parada. Festivitățile zilei de 10 Mai s-au desfășurat după program, cu aceeași solemnitate impunătoare cu care răsuna pasul de defilare pe asfaltul unui oraș ce se prelinde încă minoritar. **Te-deum** la Catedrală, revista trupelor ... fără reprezentantul autorităților civile... defilarea, recepția dela Prefectură — au epuizat prima parte a programului.

A doua parte ... serbarea dela Palatul Cultural — a lansat o inovație: biletul de intrare. Înțelegem intențiunea inovatorilor: evitarea aglomerației și într-o oarecare măsură, selecționarea spectatorilor. Să ni se ierte însă dacă o socotim fundamental eronată. 10 Mai este o serbare națională. Și o serbare națională ... adică a întregii națiuni ... este prin excelență populară. Ce s'ar alege din defilare dacă ea s'ar produce în fața ofițerilor comandanți, a celor câțiva capi de autoritate — iar trotoarele ar rămâne goale, balcoanele pustii și ferestrele oblonite? Poate fi acesta aspectul unei sărbători naționale?

Dar serbarea mai are și un caracter educativ. În Capitală, poporul vede și aclamă pe Rege, pe înalții demnitari ai statului, armata țării. Ce motiv a pus pe toată lumea, dela vladică până la opincă, în straie de sărbătoare? Unii cunosc evenimentele istorice, alții pe jumătate, cei mai mulți vag, vag de tot — când nu le ignorază cu

desăvârșire. Iată deci rostul festivalurilor ocazionale: lecție distractivă de istorie națională pentru educarea masselor și însuflețirea tineretului școlar. Dar asta se face captând populația ... în deosebi plebea ... și nu punând între ea și intelectualii conducători zăgazul biletului de intrare. Că e câteodată necesar? Poate! Dar în asemenea cazuri ce le dai în schimb celor rămași pe dinafară? Și dacă-i lași la voia întâmplării, unde este caracterul popular și educativ al serbării **naționale** dela 10 Mai?

Aceleași considerațiuni și despre „retragerea cu torțe“ din seara aceleiași zile. O retragere care începe la 8^{1/2}, când toată lumea se duce la masă, și se sfârșește la ora 9 pe străzi aproape pustii — nu adaugă nimic, firește, la măreția zilei. Lumea care inundă străzile după masa de seară, constată că „retragerea“ s'a executat „strategic“ și că „luminația“ s'a sfârșit din motive bugetare. Unde e luminația carei deș aspect feeric nopții de 10 Mai? unde sunt muzicele în jurul cărora să se înteească hora, să tremure pământul de bătută și să risune văzduhul de chiuituri?

Și dacă nu e nimic din toate acestea, ce mai rămâne altceva din marea serbare **națională** decât o simplă... paradă, mai mult sau mai puțin oficială?

*

Cinematografele Municipiului. Sunt două. Și se iau la întrecere care să meargă mai prost. Unii susțin că de vină ar fi legile financiare draconice ale ministrului de finanțe care nu permite bilete gratuite. Cei mai inițiați au găsit buba: concurența. Ar fi vorba despre concurența ce le-o face cinematograful *Corso* pus sub conducerea celebrilor scriitori români: Kardos, Kornis și Werner. Cum să lupți împotriva unei astfel de concurențe? Noroc că la Municipiu mai sînt și oameni inteligenți. Oamenii inteligenți au și inițiativă și idei. Și iată cum în ajunul sărbătorii naționale de 10 Mai, domnii din fruntea cinematografelor municipiului au afișat o producție a casei UFA cu titlul nemțesc *Morgenrot*, în românește tradus tot atât de poetic „*Răsărit de Soare*“. Ați auzit dvs de „*Apus de Soare*“, desigur. E piesa în care Barbu Delavrancea dramatizează sfârșitul plin de apoteoză al lui Stefan cel Mare, domnul Moldovei ... „*Răsărit de Soare*“ e filmul în care UFA dramatizează sacrificiul suferințele și — în apoteoză — reînvierea militarismului prusac.

Și întrucât Ungurii sunt aliați de războiu de suferință și de Goemboș hitlerism cu Nemții — evident, filmul se potrivea de minune.

Dar iată că un cetățean minoritar de origine maghiară și de confesiune mozaică, află despre această propagandă hitleristă comuflată sub egida municipiului și organizează un... boicot total. Cei dela municipiu prind de veste — am spus că mai sunt și unii oameni inteligenți printre ei — și scot filmul de pe afiș! Grație acestei întâmplări am fost lipsiți de fericirea de a vedea în ziua de 10 Maiu. „*Răsăritul de Soare*“ german. Dar pentru a nu rămâne în... eclipsă (financiară) s-a pus chiar a doua zi pe afiș (reproducem titlul păstrând proporția literelor):

Rapsodia ungară Magyar Rapszódia

care, după afirmațiile dlui primar al Municipiului a adus la casa Cinematografului Central cel puțin 100.000 lei!... Căci, să nu se uite, cinematograful este în primul rând o afacere comercială!

Modernism bancar. Banca „Victoria“ din Arad, produsul hibrid a trei bănci falimentare a găsit un foarte practic mijloc de a și prelungi agonია: tocmeala cu creditorii. Generoasa bancă e dispusă să acorde deponenților săi până la 30% din totalul creanțelor — din fondul de 200 milioane pe care și mai generoasa Bancă Națională i l-a pus la dispoziție — în schimbul unei renunțări definitive la orice alte pretenții. Raționamentul băncii e categoric: activul nostru nu valorează mai mult de 35-36% după evaluările de astăzi. Cade banca? Pierzi tot. Vrei să iei ceva? Fă tranzacția cu noi. Ai un câștig de 30% din niște bani aproape pierduți și faci și o operă... patriotică, contribui la menținerea băncii. Lîmpede și logic — nu? Se zice că acest raționament a convins o serie de creditori cari insumau peste 100 milioane depuneri (= 30 milioane achitate, fără nici o altă pretențiune din cassa... Băncii Naționale!)

Noi, mărturisim, suntem absolut ignoranți în materie financiară. Bunul simț instinctiv ne determină însă să punem două în-

trebări — și să tragem o concluzie.

Prima întrebare: Banca dă 30% din capitalul depus de naivii cari au avut încredere în ea. Cât prețide însă banca dela debitorii săi? Probabil 100% plus cheltuieli de judecată, pentru cei urmăriți pe cale judiciară.

Secunda întrebare: Cum se cheamă în limbaj financiar o instituție care-ți spune: ori iei 30% din dreptul tău și-mi dai o scrisoare de mulțumire, ori te speli pe bot de tot capitalul? În limbaj obișnuit știm cum se numește tentativa; ne o spune codul penal.

Concluzia: orice bancă este un institut de credit. Credit înseamnă încredere, încrederea — onorabilitate, culanța. Banca „Victoria” speră să-și poată prelungi existența cu un capital de 30% onorabilitate proprie (împrumut politic dela Banca Națională) și 70% naivitate a deponenților so mași să fie oameni cumsecade. În total 100% din „ce am avut și ce am pierdut”. Capital deplin vărsat!

„Omul” „Capitalul” și procurorul. „Omul” — o gazetă săptămânală scoasă în Martie 1933 de câțiva tineri arădani. „Capitalul” — opera capitală a lui Karl Marx, unul dintre cei doi părinți ai socialismului contemporan, apărută în 1894-85 Q carte de doctrină economică sprijinită pe studiul dezvoltării claselor muncitoare în Anglia. Scrisă într'un ton moderat, este socotită drept evanghelia socialismului economic contemporan

Un evreu, care în loc să se ocupe în orele sale libere cu contrabanda de valută străină, preferă să și piardă timpul traducându-l pe Spinoza și aprofundând doctrinele filozofice, profesorul S. Katz, — s'a apucat să ne dea în românește opera lui Karl Marx. Și pentru a și eșalona munca și facilita tipărirea, a cerut ospitalitate coloanelor gazetei „Omul”. Redactorul-proprietar a acceptat cu recunoștință. Astfel că în No. 7 al gazetei a apărut pe o pagină începutul traducerii operei lui Marx. Până acum nimic deosebit. Și totul ar fi mers normal — traducătorul

s'ar fi desgustat de greșelile de corectură, „Omul” ar mai fi apărut 2—3 numere și ar fi succombat prin inanție — dacă n'ar fi intervenit cerberul sănătății spirituale a opiniei publice, procurorul! A fost sesizat în scris de înalte foruri arădane că în „Omul” — 2—300 cetitori duminecali — apare cu intenții rasvrătitoare o operă proscrisă. Înaltele foruri, emerițe cunoscătoare ale tuturor sistemelor economiste, au descoperit prin lecturi asidue scânteii revoluționare în opera lui Marx și în traducerea lui Katz, propagandă subversivă...

Procurorul, om al legii, a chemat la sine pe ziarist.

— Nu pot încadra în nici un text de lege publicarea traducerii unei cărți apărută acum 50 ani și tradusă în toate limbile; — dar nici denunțul nu l pot trece la dosar. Te sfătuiesc să încetezi publicarea un număr două. În chipul acesta se va vedea că am dat curs reclamației. Pe urmă, treaba D-tale!...

Urmarea? „Omul” care agoniza, a găsit momentul prielnic să sucumbe definitiv, pe o chestie mare; temeliiile statului au rămas neclintite, iar înaltele foruri arădane au aflat dela un anticar că opera incriminată a apărut și în românește încă de prin... 1920.

Ion Vornicu.

Insemnări

O distincție pentru V. Goldiș

În frenetica viață de astăzi, cu atâtea probleme sociale și economice care ne absorb complet atenția, decorarea lui V. Goldiș cu ordinul Regele Ferdinand ne dă prilejul unei plăcute retrospectivii.

De ani de zile V. Goldiș a rămas la marginea poliței ardelenne, într'o viață retragere. Alții s'au împănât pompos cu titlul de luptători și fauritori ai Unirii și au căutat, în cele mai multe cazuri, să tragă maximul de avantaje materiale pentru ei și câteodată și pentru neamurile lor.

V. Goldiș a trăit un izolat la Arad, nu odată urgisit, în vreme ce Ardealul cunoștea cea mai ne bună dintre demagogii.

La 15 ani dela Unire, zările încep să se limpezească și, în perspectiva timpului ce s'a scurs, tot mai vie și cutropitoare se desprinde, din fondul evenimentelor dela 1 Dec. 1918, personalitatea lui V. Goldiș, unul dintre rarii fii și marii luptători ai acestui Ardeal.

Distincția ce i-a fost acordată cuprinde în sine această semnificație că, mai presus de viața oamenilor, stă imanența dreptate a Istoriei.

Și pentru V. Goldiș, ea e întreagă și veșnică!

c. g.

† *Desideriu Csánky*. — La Budapesta s'a strins din vicață savantul care a dat Ungurilor geografia istorică a Ungariei de dinainte de Trianon, Desideriu Csánky, membru al Academiei ungurești și fost director al arhivelor statului.

S'a stins din vicață în aceeași vreme când la București apărea o carte cam asemănătoare cu scrierile lui, mai sus pomenita lucrare a dlui prof. Nic. Drăganu. Acest singur amănunt e de ajuns să explice de ce numele său nu e aproape de loc cunoscut la noi. La noi abia acum se încearcă ceea ce Csánky a dat Ungurilor de câteva zeci de ani, fiindcă dacă e să comparăm cu Geografia lui istorică „Marele Dicționar Geografic al României” care nu este opera unui singur om, Dicționarul Societății noastre de Geografie nu și-a propus un singur moment să-mbrățișeze tot pământul locuit vreodată de neamul nostru, și n'a dat cuvenita atenție așezărilor dispărute în cursul anilor.

Dispariția aceasta trebuie regretată nu numai pentru că Desideriu Csánky ni-a dat un vast material de care cercetătorii istoriei noastre regionale de dincoace de Carpați nu se pot lipsi, ci și pentru că s'a limitat în scrierile lui la strictul științific, fără să se lase furat de sentimentele soviniște cari au pervertit scrisul aproape tuturor istoricilor unguri.

NOTE

„România Literară”, aduce în ultimul său număr, prin pana dlor: Liviu Rebreanu, Ion Minulescu, I. Al. Basarabescu, Corneliu Moldovan, Em. Bucuța și alții, un emoționant omagiu scriitorului de valoare continentală, Panait Istrati, care mistuit de boală se găsește în tratamentul sanatorului Filaret. Printre cuvintele de totală adeziune și de elogiu neprecupețit, care luminează în adâncurile acelei tragedii care este viața acestui minunat talent, acaparat de cursul internațional al literilor, spovedania scriitorului, făcută confratelui său, M. G. Zamfirescu, constituie o pagină de antologie. Cu toate luptele aprige ce a dus, Panait Istrati a rămas totuși artist, povestitorul fără seamăn, care a fermecat o lume întreagă cu lucrările sale. Mărturisirile în legătură cu Sovietele, constituie o reconfirmare a cunoscutei sale desamăgiri, pe care a întâmpinat-o cu ocazia vizitei ce-a făcut anii trecuți la Moscova. Repudierea Comunismului, pe noi ne bucură, nu însă din considerentele politice ale burghezului. Prin desfăcerea sa de către „tovi”, practicieni ai unei doctrine iluzorii, Panait Istrati a putut să-și recâștige independența de gândire și libertatea de-a scrie, în slujba idealurilor eterne ale omenirii, hărțuită și devastată de atâtea mizerii. Aceasta este un câștig pentru arta scrisului, care are nevoie de oameni ce i se dau cu totul.

Panait Istrati a revenit la idealul său de adevăr și de omenire: iată ceiace trebuie reținut iar așa-are de pământul țării sale și de oamenii, cari rînd pe rînd, l'au adulat și l'au respins, înseamnă o definitivă integrare a scriitorului în spiritualitatea neamului său, pe care a servit-o și până aci, cu geniul sau minunat în toate drumurile, pe cari viața sa sbuciumată le-a parcurs, până la această oprire temporară într'un colț de odihnă și reculegere.

Literile și spiritualitatea acestui neam așteaptă încă, o contribuție, epurată și diamantină, a lui Panait Istrati la opera de afirmare a sufletului românesc, operă la care generația de azi lucrează prin efortul atîtor romancieri și muncitori ai condeiului și printre cari Panait Istrati, este un fruntaș recunoscut, o valoare de elită.

Pictorul și Dimitrescu, rectorul Academiei de Arte Frumoase din Iași, decedat zilele acestea, este cunoscut publicului nostru desigur, mai mult din reproducerea, cari au apărut în „Gîndi

rea”, unde alături de A. Demian se prezenta ca pictorul grupării.

Expozant de fiecare an, în Capitală, împreună cu N. Tonița, Șirato, Oscar Han în „Grupul celor patru”, el s'a relevat ca un colorist sensibil, delicat și fraged. Spiritualist și tinzînd spre o interiorizare, liniile animate de meșteșugul său au ceva fragil și totuși plin de viață. Dinamismul interior care svîcnește sub culoarea sa totdeauna vie, a găsit expresii singulare și personale în arta sa, în măsura în care numai personalitățile cu adevărat puternice reușesc.

Paleta românească a rămas văduvită de un mare îndră ostit al său, și de o figură proeminentă a artelor plastice. Postul său dela Academia ieșană poate fi plinit curînd, în ierarhia valorilor însă numele său va rămîne mult timp, un semn de culme și de drum rar umblat.

O asociație de educație patriotică și de cultivare a sentimentelor civice, își caută aci în Arad o expresie proprie și o ținută, cu care să se poată infățișa demn și cu rodnicie.

Toți cei cari au luat cunoștință de preparativele care se țin bineînțeles secret, așteaptă cu un interes vădit și legitim acțiunea publică a grupării, menită să impue un ritm mai viu vieții obștești, destul de anemică azi, și să limpezească atmosfera invadată de miasme.

Un credit larg și un sprijin la fel, iată cela ce trebuie avansat acestor „Strajeri ai României”, pe cari vrem să-i vedem la lucru.

Viața juridică din aceste ținuturi, unde problemele de unificare legislativă, peste cadrul strîmt al specialității, îmbrățișează totalitatea intereselor naționale, a primit prin înjghebarea Cercului Juridic Bănățean, un instrument de muncă și de cercetări.

Pusă sub conducerea unui comitet care are președinția dlui Alex. Marta, prim-președinte al Curții de Apel din Timișoara, această asociație, înțelegînd să fie mai mult decît o grupare profesională, a organizat o serie de conferințe cu diverse subiecte juridice menite a interesa opinia publică în cea mai largă măsură.

Una dintre aceste conferințe a fost rostită la 12 Mai în sala Curții cu Juri a Tribunalului Arad de către dl. Ion Popescu președinte de Tribunal. Subiectul tratat, purtînd asupra ordinii publice, a fost dezvoltat de conferențiar cu o competență și prestanță apreciată unanim de un public select. **T. D.**

Liceului de băieți
"MOISE NICOLAE"

LOCO

Lei 8-

Tiparul Tipografiei „ȘTIREA”